

VARIA

– KÖNYVISMERTETÉSEK –

NAGY Ferenc: *Régi és tendenciák a büntetőjogban
és a büntetőjog-tudományban*

Budapest, Akadémiai Kiadó, 2013.

(Gondolatok Nagy Ferenc monográfiájáról, illetve annak ürügyén)

A szakmájukat elméleti igényességgel is művelő büntetőjogászok számára talán az egyik legmerészebb és legnehezebb vállalkozás, ha kitörni próbálnak a világ aktuális kriminálpolitikai irányzatainak eklektikus útvesztőjéből, biztosabb fogódzót keresve megpróbálnak elmélyülni saját jogáguk tudománytörténetében.

Míg ugyanis a kodifikáció- vagy intézménytörténet és elemzés módszertanának lényege a tényszerűség, a történetek hiteles számba vétele, és rögzítése – vagyis elsősorban olyan szintézis, melynek során legalábbis háttérbe kell szorulnia a személyes értékelésének –, addig a tudománytörténet egyetlen percre sem nélkülözheti az axiológiai szemléletet, hiszen nézeteket, elméleteket, rendszereket, s ezeknek egymásra és az utókorra gyakorolt hatását másként nem is lehet vizsgálni. A jogalkotás produktumainak históriája jellegéből adódóan elsősorban objektív szemléletű, a tudomány-történeti áttekintés mindig tartalmaz szubjektív elemeket. Már önmagában az a tény felvetheti bizonyos egyoldalúság vádját, hogy egy átfogó eszmetörténeti rendszerből kiket, milyen összefüggéseket, intézményeket tárgyalunk részletebben, melyeket esetleg nagyvonalúbban, utalásszerűen.

Mindez a mai kutató számára gyakori veszélyforrás is egyben. A tudománytörténet metodikája ugyanis nemcsak a kodifikáció-történet, hanem az aktuális jogpolitikai kísérletek és a hatályos tételes jog megközelítési módjától is eltér. A világnézeti semlegesség talaján állva is nehéz elkerülni, hogy mai látásmódunkat, tapasztalatainkat vetítsük vissza olyan korokra, amelyeket a történeti fejlődés adott fokán nyilvánvalóan más megközelítés, más társadalmi, gazdasági, kulturális, és ennek megfelelően merőben eltérő jogi környezet és tudásszint keretei formáltak. Az ilyen hibából fakadóan születnek néha sommás elmarasztalások pl. a középkori büntetés-rendszer emberi jogokat semmibe vevő barbár kegyetlenségéről, vagy bírálják a korabeli szerzők koruk által szinte áthághatatlan keretek közé szorított fogalomalkotási hibáit.

A historikusok tehát okkal tesznek szemrehányást azoknak, akik utólagos bölcselkedésükkel mintegy tagadják, hogy a fejlődést az adott kor szelleme determinálja, s bár a történelemben egyes kiváló elmék midig képesek átlépni az aktuális korlátokon

(ez működteti a fejlődés mozgatórugóját), be kell látnunk, hogy a büntetőjog világát általában nem állandó, látványos és forradalmi változások jellemezték. Ennek ellenére mégsem haszontalan vállalkozás a visszatekintés és összegzés, mert csak így érthetjük meg, elemezhetjük a mai rendelkezések indokait, tárhatjuk fel gyökereiket, vizsgálhatjuk kialakulásuk olykor nehéz, kitérőktől sem mentes folyamatát. A tudománytörténet a ma jogászának is kifogyhatatlan tanulságok tárháza, olyan tapasztalat-halmaz, amely nélkül az aktuális törekvések, célok is nehezen értelmezhetők. Nem vitatva a jogtörténet tudományának önállóságát, fontos, hogy azt ne a tételes jogtól függetlenül, hanem azzal párhuzamosan, sőt annak sajátos módszertanaként is műveljük, egyben folyamatosan szembesítve a jelenkor tanulságaival.

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy Nagy Ferenc professzornak hézagpótló módon sikerült ezt a nehéz feladatot új monográfiájában teljesítenie. Áttekintése jól ötvözi a megbízható krónikás és az elemző tudós szemléletét, következtetései mértéktartóak és meggyőzőek, ám nem zárják ki vagy korlátozzák az olvasó szellemi mozgáséterét.

A műben szerves egységet alkot a szintetizáló történeti szemlélet, s a mai fontosabb büntetőjogi irányzatok értő elemzése. Nem töretlen ez a fejlődés. Nincs új a nap alatt, az egyik oldalon a bosszú, a másikon a jóvátétel eszméje ma, évezredekkel dacolva megint jelen van, s próbálja a kételkedőket korszerűbb jelmezzel meggyőzni. A kriminalisták vagy újra a mediáció, a kompenzáció aktualitásáról vagy éppen a „zéró tolerancia” üdvözítő hatásairól, az „ellenség-büntetőjog” létjogosultságáról vitatkoznak. Egyesek tagadni, árnyalni próbálják a hagyományos büntetőjogi szerepkört, mások túlértékelik azt. Mindez nem lenne baj, ha ez a vita – mint ezt professzor-társam is érzékletesen láttatja – az indokolt választékbővítés, s nem a szemelendő kizárólagosság jegyében zajlana.

A monográfia szerkezete logikus és világos. A XI fejezetből álló mű a kérdéskör elvi megalapozásával, alapvető dilemmáinak felvázolásával kezdődik, majd a széles történelmi tabló áttekintése után napjaink főbb tendenciáit ismerhetjük meg. A részletes és alapos elemzéshez ezúttal csupán tézisszerűen néhány rövid megjegyzést, reflexiót fűzök.

1. A szerző már a könyv elején hangsúlyozza, hogy a büntetőjog valódi gyökere voltaképpen a jogfilozófiában keresendő. S valóban, mint erre már korábban magam is igyekeztem rámutatni,¹ a büntetőjog hazai tudományának egyik fontos, s eddig talán nem kellően hangsúlyozott sajátossága, hogy e jogág elméleti művelése az idők folyamán más területekhez képest mindig gyakrabban és szorosabban kötődött az észjog, a jogelmélet, jogbölcselet kérdéseihez.

A jogbölcseleti megalapozás abból az igényből táplálkozott, hogy mind a bűncselekménytan, mind a büntetéstan elválaszthatatlan számos filozófiai, ontológiai vagy axiológiai kérdés felvetésétől és megválaszolásától.²

¹ Tóth Mihály: A büntetőjog tudományának és gyakorlatának kapcsolata. In: Hajdú József (főszerk.): 90 éves a Szegedi Jogászképzés. Szeged, SZTE ÁJK, 2013. 171–178.

² Ennek oka valószínűleg az, hogy, a magánjog már igen korán gondosan kimunkált és szinte teljesen tekinthető *római jogi* alapjai után a büntetőjog elveire és elméletére a polgári filozófiák – köztük meg-

Vuchetich Mátyás – akit méltatói okkal tekintenek az első igazán jelentős hazai büntető-jogtudósna – a büntetőjogon kívül már a XVIII–XIX. század fordulóján tanított jogbölcseletet is.³ Érdemes felidézni a két jogág összefüggéseiről megfogalmazott gondolatait. „*E két diszciplína kölcsönösen úgy van összekapcsolva, hogy az egyik a másik nélkül nem létezhet; egymagában a jogbölcselet minden tapasztalatától eltávolodva, megfosztva degenerálódik, meddő üres térben mozgó spekulációvá, amely álmodozó kriminalistákat terem; önmagában az egyedül levő tételes jog, minden jogi bölcseletet nélkülözve, mint tisztán gyakorlat, minden jogi elmélettől megtisztítva, [...] pusztán a törvények krónikájává válik, soványodik és létrehozza a hetvenkedő, szájhős, fecsegő büntetőjogászokat.*”⁴

A pesti jogi karon *Szibenliszt Mihály* a jogbölcseletnek és a büntetőjognak is tanára volt⁵ (csakúgy, mint később Schnierer Aladár), a szabadságharc után pedig egy ideig a két tantárgy egy tanszék keretében is működött.⁶ A tendencia a múlt században folytatódott. A századelőn *Finkey Ferencz* alkotott fontos művet a jogbölcselet körében is.⁷ *Angyal Pálnak* 1922-ben jogelméleti tankönyve jelent meg, a későbbi évtizedekben pedig szintén jelentős oktatói és alkotói munkát fejtettek ki a jogbölcselet (főként a büntetőjogi fogalomalkotás elméleti kérdései) terén a pécsi büntetőjogi tanszék későbbi vezetői, *Irk Albert* vagy *Losonczy István* is.⁸ Ugyancsak alkotott a büntetőjog és a jogbölcselet összefüggéseit tárgyaló művet a miskolci büntetőjogász, *Hacker Ervin* is.⁹ Ugyanakkor kortársaik közül azok, akik elsősorban a jogbölcselet kérdéseivel foglalkoztak – pl. *Pikler Gyula* vagy *Moór Gyula* (utóbbi fiatal éveiben az eperjesi jogakadémián évekig tanított büntetőjogot is) – jelentős műveikben kifejezetten a büntetőjog filozófia kérdéseiről értekeztek.¹⁰ *Vámbéry Rusztem* szintén

---

határozó módon a *német filozófia művelői* (Kant, Hegel, Feurbach, Fichte és mások) – gyakoroltak erős befolyást, s ez erős hagyományt teremtett. Az nem szorul igazolásra, hogy a magyar büntetőjog fejlődése mindig leginkább német hatás alatt állt. A két jogág szoros összefonódása Németországban ma is töretlen, utalhatok a korábbi időszakból pl. Radbruchra vagy Merkelre, ma Harro Otto, Ulrich Sieber, vagy a svájci Kurt Seemann professzorok munkásságára.

³ Jogbölcseleti kérdéseket érintő műve 1802-ben *De origine civitatis* címmel Kassán jelent meg.

⁴ *Institutiones Iuris Criminalis Hungarici*. Budae, 1819. Eredetiből fordította Király Tibor. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2010. 47.

⁵ Legjelentősebb bölcseleti műve a kétkötetes *Az észjog tanai* c. munka (*Institutiones juris naturalis conscriptae per Michaelem Szibenliszt*. Tomus I-II. Editio altera. Pestini, 1831.)

⁶ Lásd SZILÁGYI Péter: *A jogbölcselet oktatása a jogi karon*. www.ajk.elte.hu/tudomanyosprofil/kiadvanyok/bibliothecaiuridica/jogaszkepzes/07_SzilagyPeter-Jogbolcselet.pdf 55. (letöltve: 2011. április 9.)

⁷ *A tételes jog alapelvei és vezéreszméi*. Budapest, Grill, 1908.

⁸ Pl. IRK Albert: *A büntetőjogi fogalmak módszertani kritikája*. Pécs, Dunántúli nyomda és könyvkiadó r.-t., 1926.; LOSONCZY István: *A funkcionális fogalomalkotás lehetősége a jogtudományban*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1941.

⁹ HACKER ERVIN: *Bevezetés a büntetőjog bölcseletébe*. Pécs, Dunántúli nyomda és könyvkiadó r.-t., 1924.

¹⁰ Lásd pl. PIKLER Gyula: *A büntetőjog bölcselete*. Budapest, Grill Károly könyvkiadó-vállalata, 1910.; FINKEY Ferenc: *Vitéz Moór Gyula elmélete a büntetőjog magánjogi jellegéről. Jogászegyleti értekezések és egyéb tanulmányok*, 1941/3–4. 365–386.

meggyőződéssel állította, hogy „a történelem és a filozófia az a két ér, amely a büntetőjog és az universitas scientiarum közt a vérkeringést fenntartja.”¹¹

Hangsúlyoznom kell azonban, hogy ez az elméleti szemléletmód nem zárta a büntetőjog tudományát elefántcsont-toronyba, művelői megőrizték szoros és szerves kapcsolatukat a mindennapok gyakorlatával. *Angyal Pál* pl. „A jogbölcselet alaptételei” című munkájában így írt erről: „Bármelyik módszerrel éljünk is, minden esetben különös figyelmet kell fordítanunk arra, hogy bizonyos preconcepcionált fogalmak ne hamisítsák meg tiszta látásunkat, mert különben hamis következtetésekhez jutunk. A régi észjogi iskola elméleti alapokon szép vonalú rendszereket épített ki, de egy-egy új rendszer távol esett a való életől, azzal éppen nem kongruált (állítható pl., hogy a tisztviselői kinevezéseknél az érdemesség érvényesül, hogy egy jogállamban a jogegyenlőség az alapelv, hogy a szuverenitás jellemvonása a korlátlanúság stb., – a valóságnak megfelelő igazi kép azonban az, hogy a kinevezéseknél a protekció dönt, – hogy a jogok kiosztásánál és gyakorlásánál az ügyesség s nemritkán a szellemi vagy fizikai erő szemmellátható egyenlőtlenségeket teremt, – hogy egyes vezető államoktól eltekintve a többiben a főhatalom kisebb-nagyobb mértékben korlátolt stb.). Igaz, hogy az illetén megfestett kép zavarosabb, mint az, amely a sémák szerint készül, de a valóság csak így közelíthető meg. A normálisnak vélt típustól való eltérés nem oly áttekinthető, nem oly rendszeres, mint az ideális normalitás, de az eltéréseket a való élet teremti...”¹²

Angyal későbbi professzortársa Losonczy István nem csupán elviekben értett mélységesen egyet ezzel a szemlélettel. Egy helyütt ezt írta: „[...] mi azt a kérdést tesszük fel, mi az irányadó a tudományban: a tudós elmélete, amelyet nem igazol a gyakorlat, a valóság, vagy pedig a gyakorlat, a valóság, amely az elmélettel szemben alakul? A kérdésre [...] helyesen csak akként lehet válaszolni, hogy a valóság az alapja az elméletnek, nem, pedig megfordítva, s ezért hibás az elmélet, amelyet a valóság, a tapasztalat nem igazol...”¹³

Elmélet és gyakorlat szerves egysége, a praktikus döntések megfelelő elméleti megalapozása, ugyanakkor a bölcsélet erejének és metodikájának valós gyakorlati igények szolgálatába állítása a későbbi évszázadok fejlődését is végigkísérte. A „gyakorlati igények” abszolutizálása, félreértelmezése és akár tudatos félremagyarázása azonban időszakonként torzulásokhoz is vezethet, s ez napjainkban mindinkább fenyegető veszélyé válik.

Nagy Ferenc okkal aggódik amiatt, hogy „a praktikus nemritkán aktuálpolitikai célokat követő gyakorlati kriminálpolitika uralja a jelenlegi helyzetet. Ezt jól szemlélteti, hogy a kriminálpolitika irányulhat a jogállami büntetőjogon kívüli célra is, mint pl. [...] a pártpolitikai szférára, vagy pl. a választási szavazatszerzés optimalizálására.”¹⁴ Ezért tartja fontosnak, hogy „a bűnügyi tudományok művelői – jobban mint

¹¹ VÁMBÉRY Rusztem: *Büntetőjog*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó-vállalata. 1913. I. füzet, XI.

¹² ANGYAL Pál: *A jogbölcselet alaptételei*. Pécs, Dunántúl könyvkiadó és nyomda Rt., 1922. 31–32.

¹³ *Adalékok a tartós és állapot-bűncselekmény kérdéséhez*. [Studia Juridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata] Budapest, Tankönyvkiadó, 1960. 12–13.

¹⁴ NAGY F. i. m. 125.

*valaha – a saját jogállami alapjainak, a szabadságjogok garanciáinak fokozott biztosításán fáradozzanak, akár a nem jogállami és szakjogon kívüli kriminálpolitikai célkövetés akadályozásával, hátráltatásával, de legalább erőteljes kritikájával.*¹⁵

2. Az elméleti alapok a rendszeralkotásra is kihatnak. Nem véletlenül foglalkozik a monográfia részletesen a „büntetőjogi dogmatika” kérdéskörével is. (VIII. fejezet). A „dogmatika”, s így a büntetőjogi dogmatika mibenlétét, tartalmát, lényegét gyakran magától értetődőnek tekintjük. Pedig a fogalmat alaposabban vizsgálva kiderül, hogy azt néha egymástól eltérő jelentésekkel ruházzuk fel, magunk számára sem feltétlenül azonos módon definiáljuk, nem ugyanúgy határozzuk meg összetevőit, rendeltetését, a jogalkotáshoz vagy a jogalkalmazáshoz való viszonyát.

Olykor aktuális feladatait tekintve is éles viták tanúi lehetünk. A szerző érzékletesen idézi fel azt a polémiát, melyben Wiener A. Imre másfél évtizede „a leghatározottabban visszautasította” Szabó Andrásnak a büntetőjogi dogmatika lényegéről alkotott felfogását.¹⁶ Szerinte „alapvetően téves”, hogy Szabó szerint a dogmatika kiléphet a hatályos rendszertani összefüggések vizsgálata köréből, ezáltal nemcsak axiológiai, hanem legitimáló funkciója is lehet.¹⁷ Wiener bírálata talán túl szigorú. A megalapozottabb értékeléshez egyrészt egységes és vitathatatlan fogalmi ismérvekben kellene megállapodnunk – ami alig lehetséges, figyelemmel arra, hogy Nagy Ferenc szerint is legalább négyféle, részben átfedő, részben specifikus tartalommal ruházzák fel a dogmatika fogalmát –, másrészt meg kellene indokolni a büntetőjog tárgyának és vizsgálati metódusának merev szembeállíthatóságát (ami feltehetően szintén kudarca van ítéelve).

Ezért magam is osztom a szerző álláspontját: a dogmatika elsősorban tudományos rendszertan – mint Wlassics Gyulát még a XIX. század végéről idézve írja: „rendszer szemlélet, a ‘rendszer’ iránti igény [...] nélkül tudomány, különösen jogtudomány nincs”¹⁸ – , ám ettől elválaszthatatlanul, módszertan is. A büntetőjog fogalomrendszerének elemző vizsgálata sajátos és sokoldalú módszerek alkalmazását igényli, s ennek során szükségképpen alakulhat, fejlődhet maga a rendszer is. Ez megint csak metodikai bővülést implikál. A dogmatika eszerint tudományos rendszer és módszer mozgásban lévő egysége, a tételes jogi előírások strukturált szintézise, s egyben adott esetben meghaladása, továbbfejlesztése is. Egyszerre rendszerelemzés, rendszerteremtés és rendszerbírálattal is.

3. Az előzőekben pécsi tanszéki elődöm, Losonczy István professzor már szóba került. Tudom, hogy az eszmetörténeti munkákból mindenkinek saját kedvencei bővebb méltatása szokott hiányozni, s azzal is tisztában vagyok, hogy az ilyen gyakran

¹⁵ Uo.

¹⁶ SZABÓ András ezzel kapcsolatos nézeteit pl. Büntetőjogi dogmatika – Alkotmányjogi dogmatika c. tanulmányában fejtette ki. (*Jogtudományi Közlöny*, 1997/7–8. 293–301.

¹⁷ WIENER A. Imre: A büntetőjog dogmatikájáról és értelmezéséről. In: GELLÉR Balázs (szerk.): *Békés Imre ünnepi kötet*. [Libri Amicorum] Budapest, ELTE ÁJK, 2000. 47.

¹⁸ WLASSICS Gyula: A büntető jog tudománya. *Magyar Igazságügy* 1891. XXXV. 92.

szubjektív igények teljesítése aránytalanságokhoz is vezethet. Talán mégis elnézhető, hogy szerintem Losonczy professzor munkássága egy a büntetőjog tudományának rendszerét átfogóan és alaposan bemutató elemzésben esetleg többet érdemelhet néhány rövid utalásnál.

Róla a monográfiában annyi szerepel, hogy egyike azoknak, akik – Schultheisz és Kádár mellett – kísérletet tettek a büntetőjog marxista megalapozásának kifejtésére,¹⁹ és említést érdemlők 1957 után megjelent monográfiái.²⁰ Igaz, tartozom az igazságnak azzal, hogy hozzáteszem: méltó helyet kapott a könyv függelékében olvasható életrajz-gyűjteményben is.

Losonczy – éppen univerzális szemlélete, s a jogbölcseleti látásmódját az új kriminális jelenségek elemzésével összekapcsolni képes módszertana okán – nézetem szerint a múlt század középső évtizedeinek egyik meghatározó büntetőjogásza volt. Az őt már életében ért inkább politikai, mint szakmai bírálatok alapján érthető, hogy nem az 50-es 60-as évek szemlélete által elvárt színvonalon és metodikával közeledett a büntetőjog általa talán el sem ismert marxista alapjaihoz. Ő például sohasem jutott el az analógia igenléséig, a társadalomra veszélyesség önmagában is bűncselekmény konstruálására képes hatásának elismeréséig. Gazdag életművében azonban nem is ez a legfontosabb. A mulasztás okozatosságának kérdéseiről írt értekezései pl. máig hatóak, s úttörőnek tekinthetők az orvostudományi kutatás és a büntetőjog összefüggését érintő gondolatai is.²¹

Az ortodox dogmatikától elszakadni képes gondolkodásmódja igazolásául hadd említsek egy konkrét példát a büntetőjog klasszikus területéről is: a *társtettség* vizsgálata kapcsán kortársai közül szinte egyedül vetette fel a „gondatlan társtettség” elvi lehetőségét, ami ma ismét foglalkoztatja a büntetőjogászokat. Nézete szerint előadódhatnak olyan esetek, hogy a társtettesek közösen cselekszenek, s noha e cselekvés természetesen csak szándékos lehet, a magatartások eredményeképpen nem kizárólag szándékos bűncselekmény valósulhat meg. „*A gondatlan bűncselekmény társtettségben történő elkövetésének ugyanaz a szerkezete, azzal a – kérdésünk szempontjából lényegtelen – különbséggel, hogy a megengedett, büntetőjogilag önmagában véve irreleváns, szándékos, tudatos cselekményt, nem egy tettes határozza el és valósítja meg, hanem – teljes akarategységben és tudatos együttműködéssel – több tettes, akiket [...] társtetteseknek kell tekinteni. Ha a társtettesek cselekménye büntetőjogilag releváns eredményre vezet: társtettségben elkövetett gondatlan bűntett miatt kell őket felelősségre vonni.*”²² Losonczy kortársai ezt az álláspontot

¹⁹ LOSONCZY István: *A magyar anyagi büntetőjog*. Pécs, 1951.; SCHULTHEISZ Emil: *Büntetőjog*. Szeged, 1951.; KÁDÁR Miklós: *Magyar anyagi büntetőjog*. Budapest, 1950.

²⁰ LOSONCZY István: *A tettség*. Budapest, KJK, 1961.; LOSONCZY István: *A tettség és a részesség a büntetőjog rendszerében*. Budapest, KJK, 1966.

²¹ Csak azért nem végezte el már meglelt korában az orvosi egyetemet is, mert 1947-ben döntést hoztak arról, hogy egyetemi professzorok nem lehetnek egyben egyetemi hallgatók is.

²² LOSONCZY István: *A tettség*. Budapest, KJK, 1961. 145. Az 1961. évi V. tv. 13. §-ának (2) bekezdése még úgy rendelkezett, hogy „társtettesek azok, akik a büntettet egymás tevékenységéről tudva közösen követik el”, itt tehát még nem szerepelt a törvényben a „szándékos” elkövetés, bár ezt az indoklás „nyilvánvalónak” minősítette.

határozottan bírálták, ma már az elmélet művelői közül is többen elfogadják, s legalábbis de lege ferenda megfontolásra érdemesnek tartják. Ugyanakkor az elv elismerése a gyakorlatban – préterintencionális bűncselekmények esetében bizonyosan – szinte töretlenné vált.

S ha már legalább limitált módon elismerjük a gondatlan társtettesség lehetőségét, máris a egyes bűnösségi alakzatú bűncselekményekhez kapcsolódható részesség problémakörénél járunk, s bizony itt is, Losonczy István gondolatmenete nyomán, fél évszázados hagyománytisztelettel szakítva, eljuthatunk a gondatlan eredményhez fűződhető *bűnsegély* elfogadhatóságig.

4. Végül hadd szóljak arról, hogy a büntetőjog tudományának aktuális helye, szerepe kapcsán teljes mértékben osztom Nagy Ferenc azon álláspontját, amelyet egy ma mind határozottabban tetet öltő veszély kapcsán fejtett ki. A veszély mibenlétének és tartalmának megértéséhez ismét egy rövid visszapillantásra van szükség.

A büntetőjog magyar fejlődésének kezdeti szakaszában a tudomány megelőzte, lehet azt mondani, hogy előkészítette a kodifikációt. Bodó, Huszthy, Vuchetich, de még Pauler vagy Fayer is akkor alkottak jelentős műveket (jellemző, hogy többen közülük büntetőjogi és jogbölcseleti munkákat is), amikor nem volt még sem önálló anyagi, sem eljárási törvénykönyvünk.

Csak a XIX. század végétől mondhatjuk el, hogy törvényhozás és tudomány kölcsönösen hatott egymásra, a tételes jog alkalmazása során felmerült kérdések termékenyítően hatottak a tudományra, s a tudomány impulzusokat adott újabb, haladóbb, korszerűbb jogi háttér megteremtéséhez, folyamatos továbbfejlesztéséhez.

A legcsekélyebb mértékben nem vonható kétségbe az sem, hogy a II. világháborút követő fél évszázad során is születtek jelentős tudományos eredmények a büntetőjog hazai művelésének területén. Csak egy viszonylag rövid időszakban, talán az 1948 és 1955 között megjelent írásokról mondható el, hogy azokban az ideológiai fejtegetések felülírták és determinálták a hagyományos tudományelméleti szempontokat. Pontosabban: alapvetően teljesen átpolitizált osztályharcos szempontok veték át a hagyományos tudományelmélet szerepét. Később már mindannyian tudtuk, hogy az érdemi mondanivalótól mindinkább elváló ideológiai körítés – a „vörös fark” gyakori odabiggyesztése ritkább és rosszabb esetben látványos csóválása – csak az egyébként gyakran kiváló monográfiák megjelenésének sajátos ára, feltétele volt. A mi korosztályunk tehát már megtanulta kibontani a valódi tudományt a felesleges, de a hatalom által elvárt szezonális csomagolóanyagból.

S így jutottunk el a jogállami büntetőjog évtizedeihez. Tegyük hozzá, nem csekély várakozással és reménykedéssel. Belátom, több mint merészség kellő történeti távlat hiányában véleményt mondani arról, teljesültek-e a büntetőjog tudománya területén ezek a felfokozott elvárásaink. Mégis, indokoltnak tartom (mert a veszélyre talán kellő történeti távlat hiányában is figyelmeztetni lehet), hogy csatlakozzák Nagy Ferencnek a dogmatika erőzójáról, a szimbolikus büntetőjog erősödéséről kifejtett gondolataihoz. Magam is úgy látom, hogy napjaink büntetőjogának fejlődését egyre gyakrabban értékes és fontos dogmatikai tételek semmibe vétele, tudatos félre tétele, vagy tudatlanságból adódó mellőzése jellemzi. A szerző szerint „a szimbolikus büntetőjog [...] azzal jellemezhető, hogy a büntetőjog kiterjesztése valósul meg

az új életterületekre az úgynevezett aktuális, nagy problémák értelmében (például a nemzetközileg működő szervezett bűnözés, a terrorizmus stb.)” Ez egyben „a büntetőjog által elérhető magatartás-irányító/szabályozó hatás és eredmény túlértékelése. A két faktor együtthatása jelentős deficithez vezet a tényleges jogtárgy-védelem gyakorlása tekintetében, anélkül, hogy a jogalkotó/törvényhozó ezt a végrehajtásai deficitet tudomásul venné. Politikailag a törvényhozó azonban a jogtárgy-védelem tulajdonképpeni feladatának elmulasztása ellenére döntési és cselekvési képességét demonstrálja és kommunikálja.”²³

S valóban: konzervatív és liberális büntetőpolitikai kísérletek hullámszámai közben a szemünk láttára váltja fel a büntetőjog következetes ultima ratio jellegét pillanatnyi lobbizás érdekei sajtós „precedens-jogalkotása”, a jó esetben is legfeljebb részinformációkkal rendelkező, érzelmileg könnyen befolyásolható „vox populi” igényeinek kielégítése. Eközben sorra hamvadnak el a politika egyre kevésbé megalapozható pragmatikus igényeinek oltárán olyan korábban nem véletlenül kikezdehetetlenek vélt elvek, mint pl. a személyes büntetőjogi felelősség alapjai, az utócselvények büntetlenségének doktrínája, a relatíve meghatározott szankciók elve, a kívánatos bírói önállóság törvényhozói tisztelete. A tudomány féltő és hozzáértő simogatását a hatalom „csapásai” váltják fel. Nem is egy, olykor három. Az első csapás az elzárás büntetőjogba emelése, a harmadik, gyakran kötelezően kiszabandó, s a szabadulás reményét is tagadó életfogytig tartó szabadságvesztés. Olyan jogi fércművek olvashatók a Magyar Közlöny lapjain, amelyek az alaki halmazat vagy a természetes egység fogalma ismeretének teljes hiányáról árulkodnak,²⁴ s amelyek képtelenek még a magyar nyelv és helyesírás alapvető szabályait is tiszteletben tartani.²⁵

Kezdetben, mint láttuk, a tudomány megelőzte a jogalkotást, később rövid ideig kart karba öltve jártak, az utóbbi negyed században viszont a jogalkotás – hogy stílszerűen szóljak, előbb inkább hanyag gondatlanságból, ma már nem ritkán egyenes szándékkal – mellőzi aktusai tudományos megalapozottságát és meghajol talmi populista igények előtt.

Pedig – ahogyan Nagy Ferenc professzor monográfiája végén fogalmaz – egy olyan világból, ahol a „jó” és a „rossz” fogalma mereven kettévál, ahol felfüggesztik a megértésre törekvést és szétdarabolják a humanitást, semmi jó nem származik.

Aki ennél valamelyest optimistább végkövetkeztetést keres (vagy legalábbis ilyenről nem mond le), az – ha eddig nem tette - mindenképp feltétlenül olvassa el a könyvet. Megéri.

TÓTH Mihály
tanszékvezető egyetemi tanár (PTE ÁJK, PPKÉ JÁK)
tudományos tanácsadó (MTA TK Jogtudományi Intézet)

²³ NAGY i. m. 129.

²⁴ A Btk. 204. §-ában évekig „pornográf felvétel vagy felvételek” volt az elkövetési tárgy.

²⁵ Pl. a jogszabály hivatalos szövegének indoklásában a „sújtani” igét „ly”-nal írják (2011. évi LXXXIX. tv. 23. §), a „vagy” kötőszót „és”-sel cserélik fel (ezáltal a szándékolt diszjunkció helyett értelmezhetetlen és alkalmazhatatlan konjunkciót teremtve) stb.

LÁBADY Tamás: *A magánjog általános tana*
Budapest, Szent István Társulat, 2013.

Ahogy azt az 1997-es általános rész tankönyv¹ előszavában Harmathy Attila professzor megjegyezte, a tanítás szempontjai eltérnek a jogalkotás igényeitől, így a magyar jogi oktatás hagyományainak megfelelően a magánjog tanítása az általános részzel kezdődik, szemben a Polgári Törvénykönyv felépítésével, melyben – hasonlóan a többi institúció-rendszer² törvénykönyvhöz – nincs általános rész. Furcsa ketősség, hogy ennek ellenére az általános részi tanok vonatkozásában Szladits Károly óta nem tudtak igazán maradandót alkotni, még a jogászgenerációk által használt Eörsi–Világhy tankönyv³ is sokkal inkább ideológiai töltetének köszönhető a fennmaradását, nem pedig a dogmatikai megalapozottságának és használhatóságának. Szladits műve, annak ellenére hogy tankönyvnek készült, nem kifejezett tantárgymagyarázat – szemben mondjuk Wenzel Gusztáv könyvével; amelyben bár kifejti, hogy az elmélet és a gyakorlat művelése egyaránt fontos,⁴ megmaradt tankönyvnek, nem egy dogmatikai alaptan –, sokkal inkább tudományos mű, amit később gyakorló jogásként is fel lehet lapozni. Ezen a szladitsi vonalon indult el a Szerző első tankönyve, végig szem előtt tartva azt a követelményt, hogy a hallgatók számára emészthető legyen, ugyanakkor a vizsgák után is legyen helye a polcon.

Az új tankönyv majdnem 100 oldallal rövidebb a korábbinál, ugyanakkor megtartotta a felépítését: 11 fejezetbe igyekszik belesűriteni a magánjog általános részét. A fejezetek között – melyek részletes elemzésére a későbbiekben kerül sor – található általános bevezetést, jogtörténetet, dogmatikai részeket, illetve tágabb értelemben vett jogalkalmazást; azonban jelen sorok írójának ezzel kapcsolatban egyetlen hiányérzete volt: a Szerző magától értetődőnek veszi, így semmilyen indokolás nem található arra vonatkozólag, hogy miért pont ez a 11 fejezet alkotja a magyar magánjog általános részét, pedig a kérdés koránt sem ilyen egyértelmű. Nem egyértelmű még a német BGB esetében sem, holott a törvény első könyve az *Allgemeiner Teil* (Általános Rész) megnevezést viseli, mégis, a tulajdonképpeni általános részt csak a jogügylettan 82 szakasza jelenti, illetve még a jogügylettan tankönyvi bemutatását is megelőzi rendszerint egy bevezető rész, a joganyag ismertetése előtt.⁵ Ahogy fen-

¹ LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 1997.

² FÖLDI András (Szerk.): *Összehasonlító jogtörténet*. Budapest, Eötvös Kiadó, 2012. 327–340.

³ EÖRSI Gyula – VILÁGHY Miklós: *Magyar polgári jog I–II.*, Budapest, Tankönyvkiadó, 1962.

⁴ WENZEL Gusztáv: *A magyar és erdélyi magánjog rendszere*. Buda, Kir. M. Egyetemi Nyomda, 1863. 14–16.

⁵ CSEHI Zoltán: *Polgári jogi tankönyvek Németországban (BGB Általános rész – Schwab, Brox, Medicus, Larenz)*. *Acta Facultatis Politico-Iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis de*

tebb említettük, a magyar Ptk. még név szerint sem tartalmaz általános részt, csupán bevezető rendelkezéseket. Szembeötlő a hasonlóság ugyanakkor Szladits Károly művével,⁶ melynek hatos felosztásába voltaképpen az ismertetett tankönyv is beleillik: „A magánjog fogalma, fejlődése és tudománya” (I., II., III. fejezet), „Jogszábálytan” (V., VI, VII., VIII. fejezet), „Magánjogi helyzetek” (IX., X. fejezet), „A magánjogi tényállások” (XI. fejezet), „Magyar nemzetközi magánjog” (I., II. fejezet) és „Magyar időközi magánjog” (IV. fejezet). Egy legalább néhány mondatos indokolás kétségtelenül a mű előnyére vált volna.

Szembeötlő változás, hogy a Szerző igen színvonalasan ütközteti a különböző nézeteket a magánjog és polgári jog megjelölések kapcsán. Az előzményekhez hozzátartozik, hogy az eredeti műben még *ex cathedra* kijelentésként olvashattuk, hogy a két fogalom voltaképpen szinonima,⁷ azonban ezt egy recenzióban Csehi Zoltán „*súlyos és meggyőző érvekkel vitatta*”.⁸ Lábady – amellet, hogy megjegyzi, nem biztos, hogy van a vitának dogmatikai jelentősége⁹ – hathatós ellenérvként hozza fel, hogy nem teljesen egyértelmű a „*minden magánjog, ami nem közjog*” rendszerében (ahol tehát a polgári jog a magánjognak csupán egy része) hol helyezkednek el a egyes jogágak (környezetvédelmi jog, fogyasztóvédelmi jog, agrárjog). Másik érvét azonban, miszerint a jogtudomány élvonala ma is következtetlenül használja a polgári jog megjelölést, akkor is, ha nem a Ptk.-ról ír, már kevésbé érezzük meggyőzőnek.

A Szerző a magánjog fogalmáról és tárgyáról szóló részben még mindig elsősorban dologias magánjogi szemléletet követ, a mai forgalmi viszonyok között azonban, mikor egy ötlet megvalósítása már nem milliós, hanem milliárd dolláros üzlet,¹⁰ a forgalom – meg merem kockáztatni hogy – értékét tekintve nagyobb részét pedig ötletek, szabadalmak, szellemi alkotások adják, e területnél pusztán *viszonylagos* önállóságról beszélni talán már kezd meghaladottá válni. Itt jegyezzük meg, hogy e tekintetben az új Ptk.-ban sem érhető tetten érdemi előrelépés, így érthető a könyv visszafogottsága.

A jogági kapcsolatokról szóló részben már a korábbi tankönyvben is éles bírálat érte a családjog elszakadását, az önállósodás mellett szóló érveket,¹¹ az új könyvben azonban ezek a felvetések az eljövendő generációknak már csak jogtörténeti jelentő-

Rolando Eötvös *Nominatae*, TOMUS XXXII. ANNUS 1990. 219–244.

⁶ SZLADITS Károly: *Magyar Magánjog. Első kötet. Általános rész – Személyi jog*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1941.

⁷ Az egyezőség mellett: TÖRÖK Gábor (Szerk.): *A magánjog alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2002. 14–15. A különbségtétel mellett: BIRÓ György – LENKOVICS Barnabás: *Általános tanok*. Miskolc, Novotni, 2006. 26–27.; CSEHI Zoltán: A magyar magánjog általános részéről – elméleti és dogmatikai fejtegetések. *Jogelméleti Szemle*, 2004/1.; JOBBÁGYI Gábor: *Magyar polgári jog I*. Budapest, Szent István Társulat, 2013. 16–17.

⁸ LÁBADY (2013) i. m. 25.

⁹ KOVÁCS Krisztián: Interjú Lábady Tamással. *Ítélet*, 2013. január, XVI Évfolyam 7. szám. 3. és Lábady (2013) i. m. 25.

¹⁰ A Facebook Inc. egy milliárd dollárt fizetett készpénzben és részvényekben a Burbn Inc. (Instagram) akvizíciója során. <http://www.bbc.co.uk/news/technology-17658264>

¹¹ LÁBADY (1997) i. m. 35–37.

ségük lesznek, mivel a családjogi rész – helyesen – visszakerült a kódexbe. Itt térnénk ki rá, hogy a könyvben szereplő, száznál több törvényi (helyenként alaptörvényi) hivatkozás, törvényt magyarázat rendkívüli módon segíti a megértést. Örömmel vettük volna azonban, ha a jogági kapcsolatok tárgyalásánál szó esik a versenyjogról, ami a megszámlálhatatlan magánjogot érintő korlátozásával, véleményünk szerint ma már megkerülhetetlen, de legkésőbb a kötelmi jogi tanulmányok idején azzá válik, legyen szó akár az összefonódásokhoz szükséges hatósági engedélyről, szerződés-kötési kötelezettségről, a kartellek vagy támogatások semmisségéről.¹²

A könyv II. és III. fejezete magánjogtörténet, a tankönyv legolvasmányosabb, legkönnyebben érthető részei. Lábady Tamás ebben a közel 60 oldalban először kifinomultan felépíti azt az európai rendszert, a nagy kodifikációk és az azokhoz kapcsolódó viták, eszmék bemutatásával, melyekbe a III. fejezet magyar magánjogtörténete mintegy belesimul, így téve teljessé az európai magánjogi hagyományról alkotott képet – bár az Európai Unió (korábban Közösség) jogalkotásának bemutatása esetleges, a szükségesnél kevésbé hangsúlyos. Az angol jogfejlődéssel foglalkozó részben a Szerző nem tesz különbséget a kötelező (*binding*) és a meggyőző (*persuasive*) precedensek között. A valóságban a meggyőző precedenseket csak illő követnie az azonos szintű bíróságoknak, azonban azoktól (sőt, bizonyos esetekben a kötelező precedensektől is) eltérhetnek, ugyan ez igaz a saját korábbi precedenseikre.¹³

A jog változásával foglalkozó fejezetben már csak a Szerző életútjából adódóan is kitüntetett helyet foglal el a bírói jogfejlesztés, így szerinte „*a jogfejlesztés döntően és elsődlegesen a bírói jogalkalmazás útján történt*”.¹⁴ Még messzebb megy e tekintetben Szladits, mikor a jogbiztonság egyik fontos biztosítékának nevezi a döntvényjogot – bár hangsúlyozza, hogy annak tartózkodnia kell a *megokolatlan ingadozásaitól* is.¹⁵ Régi vita a jogalkalmazásban, hogy a bíró csak a törvényt élettelen szája, vagy a jogfejlesztés eszköze; Lábady Tamás mindig is az utóbbi nézetet képviselte e tekintetben, előadásain gyakran hangoztatva, hogy „*elől az élet lohol*”, ennek kövétésére pedig csak a rugalmas bírói gyakorlat lehet képes, egyrészt az értelmezés irányát megadó alkotmányos kötelezettség,¹⁶ másrészt a joghézagok kitöltése útján. Bár a magyar Ptk., a francia Code Civil 4. szakaszával¹⁷ vagy a – véleményünk szerint

¹² DARÁZS Lénárd: A jogszabályba ütköző (tilos) szerződések semmissége. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2008/5-6. 22–23.

¹³ O. HOOD PHILLIPS – A. H. HUDSON: *O. Hood Phillips' First Book of English Law*. Eighth Edition. London, Sweet & Maxwell, 1988. 191–223. és Sir Frederic POLLOCK: *A First Book of Jurisprudence for Students of the Common Law*. London, Macmillan, 1896. 299–300.

¹⁴ LÁBADY (2013) i. m. 86.

¹⁵ SZLADITS (1941) i. m. 43–44.

¹⁶ Alaptörvény 28. cikk: „A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

¹⁷ PAKSY Máté: A francia Polgári Törvénykönyv 4. szakasza és a jogalkalmazó döntési kötelezettsége. In: NOCHTA Tibor – BÖLCSKEY János (szerk.): *Emlékkönyv Lábady Tamás 60. születésnapjára*. Budapest, Szent István Társulat, 2004, 381–391.

legjobban sikerült megfogalmazású – svájci ZGB 1. § (2) bekezdésével¹⁸ szemben nem tartalmaz explicit szabályt a joghézag kitöltésére, a bíróságok jogfejlesztő tevékenysége megkérdőjelezhetetlen. Némileg szűkítőnek érezzük azonban azt a megközelítést, ami a gyakorlatban megvalósuló jogfejlesztést a törvényi és a bírói útra korlátozza; a közjegyzők, jegyzők, ügyvédek, jogtanácsosok szakmai rutinjai, napi munkavégzése ugyanúgy a kodifikált jogot formáló erőként hatnak, akkor is, ha ezek a gyakorlatok soha nem jutnak el a bíróságokig, vagy nem öltenek testet egy jogszabályban. Kiemelkedő azonban a jog gazdasági elemzésével foglalkozó rész, mely az irányzat az USA-ban a bírók körében is nagy népszerűségnek örvend (elég csak a kártérítési perekben előszeretettel alkalmazott *Learned Hand szabályra*¹⁹ gondolni), azonban a magyar ítélezésben annak ellenére nem tudott gyökeret verni, hogy Sajó András és Harmathy Attila már a '70-es, '80-as évek óta foglalkozik a témával.²⁰

Kritikaként merült fel a korábbi tankönyvvel kapcsolatban,²¹ hogy nem részletezi a kapcsolatot és nem tartalmaz meghatározást az alapintézmény, vezérmotívum, generálklauzula, alapelv és a bevezető rendelkezések kapcsán; Lábady ezt az új könyvben sem teszi meg. Az alapintézmények,²² és a vezérmotívumok (*irányító eszmék néven*)²³ Szladitsnál is megjelennek, azonban nála a méltányosság nem képez önálló vezérmotívumot. A különbség alapja a megközelítésben rejlik, ugyanis Szladits magától értetődőnek tekinti – és ki is fejtí –, hogy az igazságosság a magánjogban elsősorban osztó igazságosságot kell, hogy jelentse, mely „az összeütköző magánérdekszférákat az igazságnak megfelelően osztja meg.” A bevezető rendelkezésekkel kapcsolatban az új Ptk. helyes változtatása,²⁴ hogy az együttműködés elvét a kötelmi jogi részben szabályozza, nem tekinti alapvető szintű rendelkezésnek.

A magánjog forrásairól (kútfőiről) szóló fejezetben sor kerül annak a koránt sem egyértelmű kérdésnek a feltevésére, mely szerint kútfője e az alkotmány (Alaptörvény) és az Alkotmánybíróság határozatai a magánjognak? A Szerző határozott álláspontja szerint a válasz egyértelműen igen, s az alkotmányos rendelkezések nem csak átszűrőnek a magánjogi perekbe a jogszabályokon keresztül, hanem azok közvetlenül is alkalmazandók. Utal ebben a körben a 3/2013. (II. 14.) AB határozatra, ami alaptörvény-ellenességre hivatkozva semmisített meg egy – közigazgatási el-

¹⁸ Ha nincs olyan törvényi rendelkezés melyből meríthet, a bíró a szokásjog alapján ítél, annak hiányában pedig olyan szabályok szerint, melyeket akkor állítana fel, ha törvényhozó lenne. Ford: Kovács Krisztián

¹⁹ Barbara Ann WHITE: Risk-utility Analysis and the Learned Hand Formula: A Hand that Helps or a Hand that Hides? *Arizona Law Review*, Vol. 32, 1990/1. 77–136.

²⁰ HARMATHY Attila – SAJÓ András (szerk.): *A jog gazdasági elemzése*. Budapest, Közgazdaságtani és Jogi Könyvkiadó, 1984.

²¹ CSEHI (2004) i. m.

²² SZLADITS (1941) i. m. 35–38.

²³ SZLADITS (1941) i. m. 40–44.

²⁴ Ezzel ellentétes vélemény: LENKOVICS Barnabás: Polgári alanyi jogok – alkotmányos alapjogok. Alapvető kérdések az alanyi és az alapjogok körül. In: SAJÓ András (szerk.): *Alkotmányosság a magánjogban*. Budapest, CompLex, 2006. 128–129.

járásban hozott – végzést egy alkotmányjogi panasz kapcsán.²⁵ Anélkül, hogy a kérdésben határozottan állást foglalnánk, előre vetítjük, hogy károsnak tekintjük azt a gyakorlatot, amely nem tesz különbséget a magánjogi szabályok alapján történő és az alapjogok érvényesülését vizsgáló ítélkezés között, hanem a két szabályrendszert összemossa.²⁶ Érdekes továbbá, hogy maga az Alkotmánybíróság – szemben a korábbi *aktivista-alkotmánybíráskodással* – is az Alaptörvény közvetett hatálya mellett foglal állást: „Ahol tehát még generálklauzula alkalmazására sincs lehetőség, ott az alkotmányi jogok sem képesek közvetlenül hatni a magánjogban.”²⁷

Több helyen is megfogalmazódott az a kritika a korábbi könyvvel szemben, hogy nem tartalmaz indokolást arra vonatkozóan, hogy a jogszabálytan valóban része-e az általános résznek. Lábady az új könyvben hathatós bevezetéssel indítja a fejezetet,²⁸ melyben helyesen fejt ki, hogy a jogszabálytan tárgyalása nélkül nem érthető meg a jogalkalmazás, a jogviszonytan, illetve a jogi tények tana. Álláspontunk szerint – s itt visszautalunk Harmathy professzor előző könyvben található előszavára, mely szerint a tanítás szempontjai speciális megközelítést igényelnek – nincs annak jelentősége, hogy a jogszabálytan része-e magánjog általános részének; a tankönyvi jellegből adódóan a fejezetnek van létjogosultsága.

A méltányosság a jogalkalmazásról szólófejezetben is kifejtésre kerül; helyénvaló az angol *equity*-re történő hivatkozás, mely kifejezetten tiltja az egyoldalú vagy igazságtalan eredményre vezető méltányosság alkalmazását; ahogy azt Lord Denning állapította meg egy *promissory estoppel*-lel (nagyjából a mi utaló magatartásunknak feleltethető meg) foglalkozó ügyben: „estoppel could only be used as a shield and not a sword.”²⁹ – azaz csak védekezésként használható, nem pedig támadásra. A közönséges *estoppel* megfogalmazása szerint: „egy olyan korlát, ami megakadályozza az olyan követelések vagy jogok érvényesítését, melyek léte szemben áll a fél korábbi nyilatkozatával vagy cselekvésével, vagy olyannal, ami jogszerűen igaznak találtatott.”³⁰ Estoppel eredhet késedelemből, hallgatásból, okiratból, jegyzőkönyvből (*judicial estoppel* esetén), álképviseléstől vagy ígéretből, utóbbi esetén beszélünk *promissory estoppel*-ről. Az ígéretből eredő védekezés esetén az ígéretnek tevéssé, nem tevéssé vagy túséssé kell irányulnia, s a bíróság ilyen esetben rendszerint nem tesz mást, csupán betartatja az ígéretet, vagy az angol jog általános elvei szerint kártérítést fizettet az ígéret megszegéséért.³¹

²⁵ Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontja szerint.

²⁶ A problémáról részletesen: VÉKÁS Lajos – VINCZE Attila: A Legfelsőbb Bíróság döntése az alapvető jogok polgári jogviszonyokban való alkalmazásáról. *Jogesetek Magyarázata*, 2011/4. 9–14.

²⁷ 8/2014. (III. 20.) AB határozat 56. pont. Pokol Béla alkotmánybíró különvéleményében hangot ad azon nézetének, hogy ez az álláspont kikényszeríthetlenné teszi az Alaptörvény 28. cikkének rendszer bíróságok által történő alkalmazását. Uo. 151. pont

²⁸ LÁBADY (2013) i. m. 143.

²⁹ Combe v Combe [1951] 2 KB 215, [1951] 1 All ER 767.

³⁰ Bryan A. GARNER (szerk.): *Black's Law Dictionary, Eighth Edition*. USA, Thomson West, 2004. 589–590. „Estoppel”.

³¹ John CARTWRIGHT: Protecting Legitimate Expectations and Estoppel in English Law. *Electronic Journal of Comparative Law*, Vol. 10.3, 2006. december.

Sajnálattal fejezzük ki amiatt, hogy az idő folyásának – konkrétan az elévülésnek – a bővebb ismertetésétől a Szerző eltekint, holott korábbi könyvében még úgy jellemezte az elévülést, hogy az általános jelenség, annak ellenére, hogy túlnyomó jelentősége a kötelmi jogban van.³² A tankönyvi jelleg véleményünk szerint megen-
gedte volna, hogy a téma bővebben kifejtésre kerüljön, mint azt teszik több másik tankönyvben is³³

KOVÁCS Krisztián
egyetemi hallgató (PPKE JÁK)

---

³² LÁBADY (1997) i. m. 318. Ezzel megegyező vélemény: CSEHI Zoltán: *A Polgári törvénykönyv időfogalma és magánjogunk időfelfogása*. Budapest, Pázmány Press, 2013. 15–28.

³³ SZLADITS (1941) i. m. 379–381., 402., BÍRÓ–LENKOVICS i. m. 205–207.

– KÖZLEMÉNYEK –

ÚJABB ADALÉK NIZSALOVSZKY ENDRE PORTRÉJÁHOZ

NIZALOWSKI Attila

kodifikációs és informatikai szakjogász (Miniszterelnökség)

Százhusz évvel ezelőtt, 1894. szeptember 25-én született Nizsalovszky Endre akadémikus, a múlt század kimagasló jogtudósa és kodifikátora, a Debreceni Tudományegyetem, a Budapesti Műegyetem, a Pázmány Péter Tudományegyetem, majd az ELTE professzora. A kerek évforduló az életút és az arckép vizsgálatára ösztönzi az emlékezőt. Különös élmény ez egy olyan társadalomban, ami ugyan évszázadok óta perlekedőnek és patvaristának csúfolja magát, ám sem az elmélet, sem a gyakorlat jogászait nem tiszteli különösképp. Magyarországon nem szokás jogtudósokról utcát elnevezni, alakjukat vagy arcvonásaikat szoborba önteni.

Nizsalovszky Endre törvényelőkészítőként kezdte pályáját az I. világháború után. Valorizációval, kereskedelmi joggal, társasági és részvényjoggal foglalkozott. Később dologi joggal, még később családi és orvos-egészségügyi joggal is; a magánjog szinte minden ágát magas fokon művelte. Azon kevés jogtudós közé tartozott, akik két tanszéket¹ is vezettek, s akiknek munkája és híre az egyetem falain, sőt az országhatáron túlra is eljutott. Életútjának egyik csúcspontja volt, amikor 1956-ban felvállalta az Akadémia Állam- és Jogtudományi Bizottságának vezetését, ahol bátran kiállt a dogmatizmus korszakában meghurcolt vagy bebörtönzött tanártársaiért, s a forradalom első napjai, amikor az MTA egyik vezetőjévé, a Nemzeti Bizottság titkárává választották.

A XX. századnak ahhoz a nehéz sorsú nemzedékéhez tartozott, amely a legtöbb feladatot kapta és a legtöbbet szenvedte el a magyarság megmaradásáért. Szakmai és közéleti szereplése Trianonnál indult, háborúk és forradalmak között vezetett, s az önelégült, önmagába fordult kádárizmus időszakáig ívelt. A közben eltelt hat évtized embert és országot próbáló eseményei, az újrakezdés és újjáépítés monoton kényszerei sem tudták azonban megingatni emberi és hivatásbeli elkötelezettségében. Életrajzírója, az egykori tanítvány *Mádl Ferenc* jegyezte fel róla,² hogy 1976-ban bekövetkezett haláláig, élete utolsó percéig dolgozott. S valóban, kivételes mélységű és

¹ Törvénykezési és magánjogi tanszékek. Levelező tagsági székfoglalója is e kettő tudományterületet érinti: *Az alanyi magánjog és a perjog*. Székfoglaló. Budapest, 1942. 52.

² MÁDL Ferenc: Nizsalovszky Endre: Arcképvázlat születésének centenáriuma. In: HARMATHY Attila (szerk.): *Nizsalovszky Endre Emlékkönyv*. Budapest, Eötvös, 1994. 13–30.

méretű életművet hagyott hátra azzal együtt, hogy az egyetemi katedrán, a különféle szakmai, tudományos és társadalmi szervezetekben végzett több évtizedes munkája nehezen mérhető. Kérdés, hogy mi vezette egy hosszú és dolgozós életem át, mi adta az erőt és elszántságot neki, hogy szakmáját, tudományát, hazáját és saját tehetségét is példátlan szorgalommal tudja szolgálni?

Kizárólag tételes joggal, kodifikációval foglalkozók esetében nehéz erre a kérdésre felelni. A névtelenül végzett, absztrakt munka túlságosan is a mának, a mindenkori aktualitásoknak szól, amely az idő múlásával érdektelenné válik, mit több, feledésbe megy. Az emlékező kevés fogódzót talál, hogy okokra és magyarázatokra leljen, s az emlékezés megreked az általános szintjén.

Nizsalovszky életműve szerencsére gazdagabb ennél. Már pályája elején foglalkozott jogbölcselettel és jogtörténettel is, utóbbi munkája – irodalomtörténettel kényszerűen kiegészülve – 1957-es eltöltése után teljesedett ki. Sokat elárul világszemléletéről, hogy idős emberként, számos nemtelen támadás elszenvedőjeként épp *Eötvös Józsefet* és *Szalay Lászlót* választotta kutatása témájául. Ezek azok a magyar politikusok, akik tisztán és bátran képviselték 1848 legigazabb üzenetét, a szociális és a nemzeti eszme egyenrangúságát és egymást feltételező kölcsönösségét.

Ám nemcsak bölcsész munkája enged betekintést a belső világába. Legelső publikációja zűrzavaros, sötét időben, 1921-ben jelent meg a *Kereskedelmi Jog* című folyóirat hasábjain.³ Az igazságügyi minisztérium huszonhét éves törvényelőkészítő hivatalnoka volt ekkoriban, nagyváradi, debreceni, berlini tanulmányokkal és bírósági gyakorlattal a háta mögött, a bírói-ügyvédi vizsga letétele előtt. Cikke az akkori legújabb osztrák munkajogi intézményeket mutatta be; a felmondás korlátozásának, a munkanélküliek segélyezésének, a napi és heti munkaidőnek, a pihenőidőnek, a nők, a fiatalkorúak és a gyermekek foglalkoztatásának újszerű szabályait. Mivel Ausztria a világháború után a miénkhez hasonló társadalmi és gazdasági gondokkal szembesült, az írás legáltalánosabb célkitűzése nyilván az volt, hogy felvillantssa, milyen megoldásokkal próbálnak felülemelkedni a világégés és a monarchia széthullása okozta nyomorúságos helyzeten. A munkásvédelem mellett mindazonáltal a munkaadó érdekeit védő szabályozás bemutatásának is helyet adott, sőt személyes véleményének is. Meglehetősen bizalmatlansággal tekintett ugyanis az „egyes nagyobb vállalatok törvényhozási úton való szocializálásával”, azaz az állami szövetkezeti-társasági kapcsolatos kisajátítási jogra, melyet – mint írta – a „józanul gondolkozó vidéki lakosság ellenszenvé” kísért. Írásában összességében helyeselte az érintett osztályok – különösen a munkásosztály – megélhetésének biztosítását garantáló jogi szabályozást. Viszont azt is hangsúlyozta, hogy a gazdaság bajai – „amikor egyes társadalmi osztályok életszínvonalukat az eddiginél lényegesen magasabbra emelhetik, más osztályok viszont a létminimumnál is kevesebbel kénytelenek beérni” – pusztán

³ Német-Ausztria munkaügyi törvényhozása. *Kereskedelmi Jog*, XVIII. évf. 1921. 72–74. Nem mellékesen második publikációja a korszak másik drámai kérdésével foglalkozik, mintegy programot adva magának és nemzedékének is: A megszállott területeken a trianoni államszerződés életbelépte előtt hozott bírói határozatok. *Kereskedelmi Jog*, XVIII. évf. 1921. 173–175.

jogi eszközökkel nem szüntethetők meg. Ahhoz ugyanis tényleges intézkedések, például a pénz értékének növelése is szükséges.

1940-ben a Budai Katolikus Körtől felkérést kapott serlegbeszéd megtartására, ami fennmaradt nyomtatásban.⁴ A tisztelettel és meleg érzelmekkel teli társadalompolitikai írás ugyan *Apponyi Albertről* szól, de valójában saját világlátását, nemzedékének reményeit, feladatait és céljait is összefoglalta benne.⁵ A dolgozat a kereszténységre alapozott szociális eszme megvalósításáért küzdő államférfi, a *Rerum Novarum*⁶ sokszor magányos, idealistának, „fekete szocialistának” csúfolt előhírnökének arcképét rajzolja meg. Bevezetésként az életút ebből a szempontból hangsúlyos állomásairól ejt szót: Eötvös Józseffel való ifjúkori barátságáról, a XIX. század második felében már fékjét vesztett liberalizmusban való csalódásáról, a Wilhelm Ketteler (1811–1877) mainzi püspök és mások személyes vagy tudományos hatásáról, majd az egyes jogalkotási aktusoknál – pl. az 1879. évi költségvetési törvénynél, az 1883. évi uzoratórvénynél, az 1884. évi ipartörvénynél – a szociális kérdés megoldása érdekében vívott harcairól. Ezt követően rávilágít, hogy Apponyi gazdasági és szociális programja lényegesen túlmutatott a puszta munkásvédelem ügyén. Magába foglalta a kisbirtok elaprózódásának és a parasztság proletarizálódásának megakadályozását (földreform), a kézműipar támogatását, a falusi uzsora megszüntetését, a gazdasági egyletek szövetkezésének elősegítését,⁷ a kivándorlás okainak megszüntetését, az állami beavatkozó szabályozás és a kartellek monopóliuma elleni állami fellépés szükségességét. Általános megállapítása, hogy Apponyi politikai célja „az emberiség fogyasztóképeségének fokozása” volt, akinek egy olyan világ képe lebegett a szeme előtt, amelynek legfontosabb alapvetése szerint „az életfenntartás elemei, a fizikai fejlődés feltételei, a gyermeknevelés lehetőségei és bizonyos józan és nemesebb életélvezetek tekintetében nem szabad, hogy tátongó úr legyen a társadalmi osztályok között”.

Mindezekről szólva persze messzebbre is néz Nizsalovszky. Felhívja a figyelmet, hogy a társadalmi jólét nem csupán aktuálpolitikai kérdés Apponyinál, lévén hogy szorosán kötődik 1848 eszmeiségéhez is. A forradalom volt ugyanis az utolsó alkalom, amikor egymás mellett, egyenrangúként jelent meg az országos politika színpadán a szociális gondolat és a nemzeti idea, vagyis amikor a vezető rétegek önként mondtak le előjogaikról más rétegek és Magyarország jövője javára. Sőt egy még távolabbi kérdést is felvet, nevezetesen hogy Oroszországon kívül vajon miért épp Ma-

⁴ *Apponyi társadalompolitikája. Serlegbeszéd.* Budapest, Budai Katolikus Kör, 1940. 14.

⁵ Legendás írói vénája érzékeltetésére talán érdemes szó szerint is idézni a bevezető gondolatot: „Hét esztendeje annak, hogy a genfi fórumon gazdátlaná vált egy szózék és elárvult egy térdeplő a budapesti helyőrségi templomban. Az emberi szellem legmagasabbrendű megnyilatkozásainak ez a két rekvizituma Apponyi Albert gróf személyéhez tartozott, akire az imazsámolyán bőségesen áradt az isteni kegyelem, mert megadatott neki az, ami magyar államférfiúnak életében oly ritkán volt osztályrésze: ama genfi szózéken az osztatlan magyar nemzet őszinte szeretetét, mélységes tiszteletét és feltétlen bizalmát érezhette maga mögött.”

⁶ XIII. Leó pápa enciklikája a munkáskérdésről, az első pápai szociális körlevél (1891).

⁷ Nizsalovszky szerint Apponyi inspirálta *Károlyi Sándort* a szövetkezeti mozgalom megindítására, ezért közvetve ezt kell a legnagyobb szociális eredményeként számba venni.

gyarországon vezetett a legnagyobb megrázkódtatásokhoz a világháború, miért nálunk öltött olyan káros méreteket a jelenség? A magyarázatokat sorolva utolsóként ezt emeli ki: „Az ok az volt, hogy a magyar társadalomnak az a rétege, amely a politikai életben, elsősorban a Tisza István által a nemzettel tévesen azonosított parlamentben szerepet vitt, az 1848-ban jogilag felszabadított néprétegek felől való gondoskodást elmulasztotta, s ezeket az alkotmányos élet sáncai közül is kirekesztve hagyta.”

Sajnálatos, hogy annyi évvel a rendszerváltás után 1848-ról még ma sem ez ötlík az eszünkbe, hogy annak a kornak és annak a nemzedéknek az üzenete napjainkban már nem érvényes. Az pedig még inkább, hogy jobban belegondolva a mindenkori Magyarország jövőjéről, megmaradásáról is szól a gondolat, nemcsak szociálpolitikaiáról, hit szerinti mértékletességről vagy igazságosságról.

Nizsalovszky a II. világháború után óriási buzgalommal vetette bele magát az újjáépítés munkájába. Részt vett az egyetemi oktatás újjászervezésében, külföldi tanulmányutakra utazott, tankönyvek és jogszabálytervezetek sorát írta meg, s mindközben még általános társadalombölcseleti ügyekre is jutott a figyelméből.⁸ Élete utolsó harmadát mégis olyan korban élte, amikor az 1848-as nemzedék emlékét erőszakkal háttérbe szorították vagy alattomosan meghamisították, és az megfakult. A szocializmus idején a tulajdonától, gyökereitől, szabadságától és hitétől megfosztott tömegek így éppen azt veszítették el, ami az embert társadalmi, de biológiai szempontból is igazán emberi lényvé teszi: a sikerrel, gyarapodással kecsegtető alkotó munka lehetőségét, ami közösséget kovácsol, családot tart fenn és biztonságot teremt. Nizsalovszky derűs szelleméhez híven azonban inkább egy anekdota kívánczik ide a hamis életelv jellemzésére. Az angol *Truro* püspökéről jegyezték fel, hogy egy ízben vitába keveredett egy lorddal, aki szerint keresztény szociális vagy szociáldemokrata egy és ugyanaz, mindkettő béremelést akar. Azért van különbség közöttük, válaszolta a püspök. A szociáldemokrata azt mondja, ami a tied, az az enyém, a keresztény szocializmus elve szerint viszont ami az enyém, az a tied is.⁹

Ha a serlegbeszéd nem marad fenn, a tudóspálya indulását¹⁰ ma talán másként ítélnénk meg, és Nizsalovszky arcképe is szegényesebb lenne a szemünkben. Úgy vélünk, hogy első dolgozatát csak a fiatalságot jellemző szeszélyesség sugallta, és nem is sejtenénk, hogy milyen belső, a jogtudományi írásokban nehezen megszólaltatható hangok vezérelték öt évtizedeken át. De szerencsére fennmaradtak és ismertek a férfikor gondolatai, és összehasonlíthatók a két évtizeddel korábbi szárnypróbálgatásokkal. Ez az összevetés pedig azt mutatja, hogy a kezdetektől mélyen hitt a szociális igazságosság eszméjében, elutasítva viszont mindenféle szélsőségséget. Végző

⁸ Nizsalovszky Endre (szerk.): *Kereszténység és demokrácia*. Budapest, Szent István Társulat (Actio Catholica Országos Elnöksége), é. n. (1946) 144.

⁹ Idézi GIESSWEIN Sándor: *Keresztény szociális törekvések a társadalmi és gazdasági életben*. Budapest, Stephaneum Nyomda Rt., 1913. 107.

¹⁰ Balogh Judit hívta fel a figyelmet, hogy a korábbi pályaképek kevés figyelmet fordítottak az indulásra. BALOGH Judit: Debreceni adalékok Nizsalovszky Endre életrajzához. *Debreceni Szemle*, 2007/2. 240–251.

célja egyetemes volt, hiszen a keresztény hit és a magyarság értékeinek megőrzésére, gyarapítására törekedett. Családi gyökerein,¹¹ nagyvárad-i premontrei neveltetésén és személyiségének autonómiáján felül ez vezérelte egy életen át, magyarázatot adva párját ritkító munkakedvére és szorgalmára a legnehezebb időkben is.

---

¹¹ Nizsalovszky András és Antal a 48-as honvédsereg hadbírái voltak. Lásd ÓRY Gábor: A magyar katonai igazságszolgáltatás szervezete és működése 1848-49-ben. *Hadtörténelmi közlemények*. 111. évf., 1998. 77–113.

– BESZÁMOLÓ –

A NEMZETKÖZI MAGÁNJOGI ÉS POLGÁRI ELJÁRÁSJOGI KUTATÁSOKAT VÉGZŐ DOKTORANDUSZOK ÉS DOKTORJELÖLTEK III. ORSZÁGOS KONFERENCIÁJÁRÓL

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi Doktori Iskolája és Magánjogi Kutatócsoportja által megrendezésre került Nemzetközi Magánjogi és Polgári Eljárásjogi Kutatásokat Végző Doktoranduszok és Doktorjelöltek III. Országos Konferenciájának Plenáris Ülésére az előző évekhez hasonlóan szintén az Egyetem II. János Pál dísztermében került sor 2014. március 14. reggelén.

A moderátor, *Suri Noémi* (doktoranda, a Magánjogi Kutatócsoport tagja, PPKE JÁK) köszöntötte a szervezőket, *Dr. Harsági Viktória*, tanszékvezető asszonyt (a Magánjogi Kutatócsoport vezetője, PPKE JÁK), és *Dr. Raffai Katalin*, docens asszonyt (a Magánjogi Kutatócsoport tagja, PPKE JÁK). A moderátor *Dr. Tóth Tihamér* (egyetemi docens, PPKE JÁK) dékánhelyettes urat kérte fel a konferencia megnyitására, aki beszédében kifejtette, hogy az oktatáson túlmenően az egyetem nagy hangsúlyt fektet az ország érdekében végzett, öncélokra túlmenő kutatásra, amely hozzájárul a jogi kultúra fejlődéséhez, és a komoly, tudományos álláspontokat ütköztető, személyeskedés nélkül folytatott viták megszokottá válásához.

Ezután a szervezők köszöntötték a jelenlévőket. Ennek folyamán *Dr. Raffai Katalin* kiemelte, hogy a széleskörű érdeklődésre talált, nagy aktualitású témákat felvontató rendezvénysorozat idén más szempontból is különleges: egy nappal a 2013. évi V. törvény, a Polgári Törvénykönyv hatálybalépése előtt került rá sor.

A Plenáris Ülés idén három nyitóelőadással folytatódott. Elsőként *dr. Szőcs Tibor*, az Országos Közjegyzői Kamara jogi tudományos főtanácsadója (doktorandusz, PPKE JÁK) beszélt az új, még hatályba nem lépett európai öröklési rendeletről („*Másfél év az európai öröklési rendelet hatálybalépéséig – feladatok a jogalkotásnak, várható kihívások a jogalkalmazásnak*”), annak legnagyobb újításáról az európai öröklési bizonyítványról, mely várhatóan egy *sui generis* intézmény lesz. Emellett nem hagyta figyelmen kívül a jogalkalmazással kapcsolatos lehetséges problémákat, úgymint az 1979. évi 13. tvr., a nemzetközi magánjogi kódex öröklési részének majdan módosítását.

A következő előadó *Dr. Nagy Adrienn* (egyetemi docens, ME ÁJK) „*A joghatósági szabályok módosításának szükségessége az európai fizetéseképtelenségi rendeletben*” című referátumával szólalt fel. Az előadás a fizetéseképtelenségi rendelet módosításának legfontosabb állomásait, a rendelet joghatósági szabályait érintő módosítási javaslatokat ismertette. Részletesen foglalkozott a cégcsoportok fizetéseképtelenségi

telenségének bemutatásával, csakúgy, mint az Európai Parlament és Bizottság javaslatainak prezentálásával.

Dr. Sebastian Spinei (egyetemi adjunktus, Blaga University) „*The New Romanian Code of Civil Procedure-Challenges and Solutions*” cím alatt az új román Polgári Eljárásjogi Kódexről beszélt, annak történelmi előzményeiről, a megalkotását övező várakozásokról, és az általa bevezetett új megoldásokról.

Az előző évek hagyományait folytatva az idén is három szekcióra bontva folytatódott a konferencia munkája: egy nemzetközi magánjogi és két polgári eljárásjogi szekcióban, előbbi a könyvtár kis olvasótermében, utóbbi kettő a Doktori Iskola Tanácstermében, és a Dékáni Tanácsteremben. A konferencia egésze idén „*Az EU új és megújuló jogforrásainak szerepe a magyar magánjog fejlesztésében*” címet viselte.

Nemzetközi Magánjogi Szekció

A Nemzetközi Magánjogi Szekció ez alkalommal *Dr. Palásti Gábor*, egyetemi docens úr (KRE ÁJK) vezénylete alatt folytatta munkáját. Idén is sokszínű és a nemzetközi magánjog valamennyi területét felvonultató előadások hangzottak el. Ehhez hozzájárult, hogy a szekcióban részt vevő doktoranduszok a tavalyinál nagyobb számban jelentek meg. A hallgatóság körében ezúttal is megtiszteltek minket egyetemünk oktatói, hozzászólásaikkal kiegészítve, és új kérdéseket felvetve emelték a konferencia színvonalát.

A rövid megnyitó után *Reviczky Renáta* (doktoranda, PPKE JÁK) tartotta meg elsőként előadását „*A közvetlen végrehajthatóság kérdései határokon átnyúló családjogi ügyekben*” címmel. A doktoranda a többbretű jogforrási rendszer gyakorlati alkalmazásának a nemzeti és uniós normák koordinációjának problémakörét vizsgálta, amely kérdésnek az új Polgári perrendtartás folyamatban lévő kodifikációja is aktualitást ad. A problémát egy konkrét eseten keresztül mutatta be, nevezetesen, hogyan lehet biztosítani közjegyzői okirattal a közvetlen végrehajthatóságot egy olyan határon átnyúló ügyben, ahol a gyermek elhelyezését, tartását, a láthatási jogot és a gyermek visszaadását kell kikényszeríteni.

Tóth Barbara (doktoranda, ME ÁJK) „*A szokásos tartózkodási hely, mint az uniós családjogi ügyek fő kapcsolóléve*” című referátumában a szokásos tartózkodási hely, mint kapcsolóléve térhódításáról, illetve ennek okairól beszélt, különösen a családjogi ügyekben. Ezen belül is különös figyelmet szentelt a gyermek szokásos tartózkodási helye kérdésének a szülői felelősséget érintő ügyeknél, illetve a jogellenes gyermekelvitel eseteiben, konkrét bírósági döntések megállapításaival alátámasztva. Az előadás végén arra a megállapításra jutott, hogy bár még nem született egységes definíció a gyermek szokásos tartózkodási helyét illetően, véleménye szerint az egyes ítéletek nyomán született iránymutatások kellő rugalmasságot adhatnak a jogalkalmazónak.

Molnár Sarolta (doktoranda, PPKE JÁK) „*Az Európai Családjogi Bizottság munkássága*” című előadását a Bizottság céljainak és feladatainak felvázolásával kezdte. Ezek a célok olyan modell-szabályok, alapelvek kidolgozását jelentik, amelyek nemzetközi elemet tartalmazó családi viszonyokra adnak szabályozási alternatívát, hosz-

szótávon akár a nemzeti szabályok harmonizációja előmozdításával, mindezt szakmailag előkészítve arra az esetre, ha megszületik a politikai szándék. A doktoranda azonban felvetette a kérdést: érdemes-e, ajánlatos-e az egységesítés, valamint technikailag elérheti-e a célját a közeljövőben? Hiszen még az olyan alapfogalmak tekintetében sincs egységes értelmezés, mint a házasság.

Rövid kávészünet után *Margittay-Mészáros Árpád* (doktorandusz, SZTE ÁJK) „*Az EU szervezett bűnözést érintő jogforrásainak magánjogi hatásai*” című előadásával folytatódott a szekció munkája. A tartalmas előadás elemzés alá vonta az EU szabályozási hatásköreit az büntetőügyekben történő igazságügyi együttműködésre vonatkozóan, valamint sorra vette, milyen tényezőkre vannak figyelemmel az egyes tagállamok a büntetőeljárások összehangolása során.

Utána *Vincze Gabriella* (doktoranda, PPKE JÁK) következett „*Formálódó közös európai adásvétel és lehetséges hatásai a magyar jogra.*” című előadásával, amelyben az Európai Bizottság 2011-ben publikált, még átdolgozás alatt lévő közös európai adásvételi rendelettervezetének sajátos jogi megoldásait, és az azt ért kritikákat ismertette a legutóbbi, nyilvánosan elérhető, az Európai Parlament Jogi Bizottságának módosító javaslatának a tükrében. Ezen felül összehasonlította a rendelettervezetet az ingók nemzetközi adásvételét szabályozó Bécsi Vételi Egyezményvel, amely ratifikációja révén a magyar jog részeként várhatóan kollízióba kerülhet a (részben) hasonló tárgykört szabályozni kívánó leendő rendelettel. Ebből kifolyólag érdemes állást foglalni a tekintetben, hogy ütközésük esetén melyik jogforrás élvez majd elsőbbséget?

Hrecska Renáta (doktoranda, PPKE JÁK) „*Csoportos keresetek a munkajogban*” című előadása a nemzetközi munkajog világába engedett betekintést. Az Európai Bizottság 2013-as ajánlása volt a referátum kiindulópontja a kollektív jogorvoslati eljárások bevezetésére, amely a tömeges jogellenes gyakorlatok ellen kíván fellépni. A doktoranda ismertette a csoportos munkajogi keresetek benyújthatósági feltételeit, az erre vonatkozó különböző elméleti feltételrendszereket (svéd-, illetve USA-elvek), illetve, hogy konkrétan mely ügyekre lehet ilyen keresettel élni. A referátum végén értékelte az uniós joggyakorlatot, illetve a jogintézmény ellen, és mellette szóló előnyöket és hátrányokat.

Vermes Attila (egyetemi tanársegéd SZE DFÁJK, doktorandusz ELTE ÁJK) „*A biztosítási szerződésekre alkalmazandó jog*” című referátumában a magyar Biztosítási kódex szabályait ismertette, kiemelve, hogy a biztosítási szerződésekre alkalmazandó jog megállapításához e szabályok mellett ismerni kell az uniós biztosítási irányelveket, annál inkább, mivelhogy a Róma I rendelet fogyasztóvédelmi rendelkezéseinek hatálya a biztosítási szerződésekre nem terjed ki. Az előadás bemutatta a fenti joganyagon túl a modelltörvények minősülő PEICL (Az európai biztosítási szerződési jog alapelvei) rendelkezéseit, valamint a biztosítási szerződésekre vonatkozó európai joggal foglalkozó bizottsági szakértői csoport 2014-es végleges jelentésének főbb megállapításait.

Ebéd után „*Az Európai Parlament és a Tanács 2008/104/EK irányelve rendelkezéseinek magyar munkajogba való átültetésével kapcsolatban fennálló problémái*” című referátummal folytatódott a konferencia *Békési László* (doktorandusz, PTE ÁJK) előadásában. Az irányelv, valamint a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény alapján munkaerő-kölcsönzés keretében foglalkoztatott munkavállalók

védelve biztosításának, munkavégzés-minőségük javításának, valamint az egyenlő bánásmódhoz való joguk vizsgálata képezte a referátum tárgyát. Az Mt.-ben jelenleg is problémásak még többek között a hatályban lévő munkaerő-kölcsönzést érintő tilalmak, a korlátozott végkielégítéshez való jog, illetve az egyenlő bér elvétől kollektív szerződésben való eltérés lehetősége is. Az előadás ezeket a szabályokat, illetve a felmerülő problémáikkal kapcsolatos javaslatokat részletezte, illetve törekedett megoldásokat találni.

A következő előadó *Bodor Ádám György* (doktorandusz, ELTE ÁJK) volt, aki „*A West Tankers-ügy tanulságai*” című referátumának bevezetőjében felvázolta az úgben született Európai Bírósági döntés jelentőségét, valamint annak potenciális hatásait a nemzeti jogrendszerekre. Röviden ismertette a döntés alapjául szolgáló tényállást, valamint az abban érintett jogintézményt (*anti-suit injunction*). A brit House of Lords, illetve az eljáró főtanácsnok által felvonultatott érvekre is figyelemmel elemezte a döntést, valamint annak potenciális hatásait többek között az európai nemzetközi választottbírói központok ügyszámára, melynek alátámasztására néhány adatot is bemutatott. Végül levonta az eset tanulságait és elemezte a probléma megoldására vonatkozó javaslatokat.

Újabb kávészünet után családiasabb hangnemben került sor *Németh László* (doktorandusz, SZTE ÁJTK) „*A netes semlegesség Európában – PIPA lesz-e a kontinensen?*” című előadására. Az internetes semlegesség fogalmának tisztázása után a doktorandusz megemlékezett az Egyesült Államokban kezdeményezett, ám kudarcot vallott PIPA és SOPA törvényjavaslatokról, szembeállítva azokat a néhány európai országban (Hollandia, Szlovénia) bevezetésre került, az internetes semlegességgel foglalkozó javaslattal. Szót ejtett az egyes tartalom- és hálózati szolgáltatók vitáiról, illetve titkos egyezségeiről, majd a kérdéskör igazi aktualitását jelentő tényről, hogy a regnáló Európai Parlament is foglalkozik a témával, amely óriási feszültséget kelt az internet szabadságát védelmezők és az azzal szemben állók között.

Az utolsó előadó, *Grundtner Marcell* (doktorandusz, PPKE JÁK) „*Az Európai Védjegy Iroda létrehozásának hatása a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala működésére*” című előadásában először felvázolta a védjegy bejelentésben közreműködő nemzeti és nemzetközi, európai szervek kapcsolatát és részvételüket a védjegy bejelentési folyamatban. Az előadó a fordítási nehézségeket jelölte meg az európai szabadalom létrejöttének legfőbb akadályaként. Bár tagadhatatlan, hogy történtek erőfeszítések ennek áthidalására (szerződés a Google-val fordítóprogram kifejlesztésére) a tökéletes megoldásra még várni kell.

A levezető elnök több kérdést is feltett a témával kapcsolatban, a konferencia végén kedélyes hangulatú vitára került sor. Összességében a rendezvény és a szekció munkája hozta az előző két évben megszokott színvonalat és érdeklődést, azonban ezen kívül már bizonyos rutin is megfigyelhető volt a felszólalások lebonyolításában. Reméljük, hogy e rendezvénysorozat a jövőben is folytatódik, ugyanis értékes platformot jelent a doktoranduszoknak kutatási eredményeik bemutatására, információcserére, és kapcsolatépítésre egyaránt.

VINCZE Gabriella
doktoranda (PPKE JÁK)

Polgári Eljárásjog Szekció I.

Az első számú Polgári Eljárásjogi Szekció résztvevői *Prof. Dr. Wopera Zsuzsa* dékánhelyettes asszony (intézetigazgató, ME ÁJK), valamint *Dr. Harsági Viktória*, tanszékvezető asszony (PPKE JÁK) megosztott szekcióvezetésével kezdték meg ülésüket.

Légrádi István (tanársegéd, ELTE ÁJK) „*A kisértékű követelések európai eljárásának reformja*” címmel tartotta meg elsőként előadását. Előadásában a reformtörvényekről kívánt leginkább beszélni. Álláspontja szerint mindenképpen látni kell azt a néhány alapproblémát, amely a rendelet rendszerével, alkalmazásával kapcsolatban felmerül. Kiemelte, hogy a rendelet megalkotásával összefüggésben sokan nagyon kritikusak voltak, tekintettel arra, hogy a kisértékű követelések vonatkozásában egy olyan szabályozást kívántak létrehozni, amely minden országnak megfelel. A Bizottság jelentésében számos problémát vélt felfedezni, amelyet javaslatában is megjelölt. Légrádi álláspontja szerint számos helyen ezek „álproblémák” nem pedig valós problémák. A pertárgyérték kétezer euróról tízezer euróra történő felemelése tekintetében hangsúlyozta, hogy nem a fogyasztók igényérvényesítését segíti elő, hanem inkább a fogyasztók elleni igényérvényesítést, ellentétben az eredeti jogpolitikai célokkal. Fő jogpolitikai cél lett az elektronizálás, amely további problémákat von maga után mind az eljárásban résztvevő felek, mind a tagállamok szempontjából. Felvetette, hogy nemcsak az elektronikus kommunikáció (kapcsolattartás) von maga után számos problémát, hanem az elektronikus kézbesítés szabályai is. Összefoglalásként elmondta, hogy meglátása szerint a meglévő problémákra nem ad igazi választ a módosítási javaslat, sokszor maga a kiindulópont is rossz.

Németh Ildikó (doktoranda, PPKE JÁK) „*A kisértékű követelések európai eljárása és annak kritikája*” című előadását annak aktualitása miatt vizsgálta részletesebben. Hasonlóan az első előadóhoz Németh Ildikó is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a kisértékű követelések európai eljárása egyáltalán nem tekinthető egy „sikertörténetnek”. Számos statisztikai adattal mutatta be előadásában az egyes tagállamok eljárásjogában a rendelet alkalmazásának hiányát, igen alacsony fokát. A rendelet alkalmazása vonatkozásában szükséges levonni azokat a következtetéseket, amelyek felhasználásával a kisértékű követelések európai eljárása elfogadottabbá, alkalmazhatóbbá tehető. Egyértelműen kijelenthető, hogy a rendelet alkalmazása az egyes tagállamokban meglehetősen csekély. Kérdésként vetette fel, hogy mi az oka annak, hogy statisztikailag nem lehet kimutatni a rendelet alkalmazását, vagy is, hogy a rendeletet bárki is alkalmazná? Ez statisztikai probléma vagy gyakorlati probléma? Vajon milyen tanulságot tudunk ebből levonni? Ha a rendeletnek ennyire nincs nyoma a jogalkalmazásban, akkor valójában mi indokolja a szükségességét? Az egyik problémát abban látta, hogy az európai polgári eljárásjog tekintetében több jogforrás is van, amelyek között nincs megfelelő egyensúly és összhang. További problémaként vetette fel, hogy a hatályba lépés óta igen rövid idő telt el (5 év) és vélhetőleg a rendelet alkalmazása még mindig nem tört be a köztudatba. Kérdéses, hogy a reformot követően hogyan jelenik meg a jövőben a jogalkalmazásban. A rendelet gyakorlati nem praktikus, mert gyakran visszautal a nemzeti jogra, amely rendkívül fragmentált.

Előadása végén felvetette, hogy valójában szükséges-e a rendelet, kell-e, lehet-e még ebbe jogalkotói szinten energiát fektetni.

Tóth Benedek (tanársegéd, SZTE ÁJTK) „*Európai fizetési meghagyás és fórum shopping. Univerzális joghatóság?*” címmel tartotta meg előadását. A témakört elsősorban a gyakorlat szempontjából kívánta megközelíteni egy jogeset bemutatása segítségével. Az Európai Bíróság állásfoglalása tulajdonképpen jogértelmező jellegű. Az Európai Bíróság azon megállapítása, miszerint az európai fizetési meghagyásos eljárás nem kontradiktórius eljárás és a bírósági peres eljárástól teljesen független, álláspontja szerint vitatható állítások.

Varga Imre (tanársegéd, SZTE ÁJTK) „*A csoportos igényérvényesítés jövője hazánkban a Bizottság ajánlásának tükrében*”. Be kell látnunk, hogy az egyének a fogyasztói érdekek érvényesítése során nincs sok esélye – kezdte gondolatait –. Ebből kifolyólag tekintettel arra, hogy az egyén nem kezdi meg igényérvényesítését, a polgári jogi viták rendezetlenek maradnak, a károkozóknál marad a nyereség. Éppen ezért a tagállamoknak biztosítani kell azokat a jogintézményeket és eljárásjogi megoldásokat, amelyek segítségével a károsultak számára is biztosított a bírósághoz fordulás joga, oly módon hogy igényeiket közösen és ebből kifolyólag hatékonyabban tudják érvényesíteni. Előadása során ismertette az Európai Bizottság ajánlását, amelynek célja a károsultak kártérítéshez jutása. Az ajánlás meghatározza a kollektív jogorvoslat valamennyi esetére alkalmazandó közös elveket, valamint azokat a közös koncepciókat, amelyek a kártérítésre irányuló kollektív jogorvoslatra vonatkoznak. Részletesen bemutatta a csoportos igényérvényesítés egyes modelljeinél (*opt-out, opt-in*) megjelenő eljárásjogi megoldásokat. Álláspontja szerint a csoportperes lehetnek az egyik nagy haszonélvezői a közvetítői eljárásnak, ugyanis az alperes nagy gazdasági társaságoknak nem fog érdekében állni az, hogy hosszú ideig reflektorfényben pereskedjenek. Összességében megállapítható, hogy az Unió eljutott odáig, hogy a kollektív igényérvényesítésre a gazdasági, társadalmi fejlődésből kifolyólag szükség van. Az egységesülő polgári eljárásjog következtében a tagállamoknak természetesen a nemzeti sajtóságaikra tekintettel a kollektív igényérvényesítés szabályait be kell építeniük.

Rónai Orsolya (doktoranda, ME ÁJK) „*Az Európai Polgári Eljárásjog jelenkori állapotáról*” címmel tartotta meg rendkívül érdekes és sokrétű előadását, mely olyannyira elnyerte a hallgatóság tetszését, hogy a referátum végén élénk együttgondolkodás és beszélgetés alakult ki a témában. Marcell Storme professzor szavaival indította előadását. Storme az európai polgári eljárásjogot, mint jogterületet egy katedrálishoz, a jogterület létrehozását pedig egy katedrális építésének folyamatához hasonlította. Kiemelte, hogy maga a polgári eljárásjog a magánjog területén belül kiemelkedő kulcsfontossággal rendelkezik. A polgári jog, azaz az anyagi jog által meghatározott jogainkat másokkal szemben csak úgy tudjuk érvényesíteni, sőt megvédeni, hogy ha polgári eljárásjog által kínált eszközöket igénybe vesszük. Ha pedig ehhez a palettához nem tudunk hozzányúlni, vagy nem létezne, akkor tulajdonképpen az anyagi jogaink kiüresednének. Ezért ezzel is röviden érzékeltette, hogy ez a jogterület igen is jelentős és kulcsfontossággal bír napjainkban. Előadásában kitért arra, hogy a polgári eljárásjog egységesülésének nemcsak a tagállami érdekek lehetnek gátjai, hanem maga a globalizáció is. Összegzőként arra a megállapításra jutott,

hogy alapvetően a legfontosabb a jogforrás a rendeleti szintű szabályozás az európai uniós polgári eljárásjog vonatkozásában, amelyek vagy igény specifikusan határozzák meg az egyes minimum szabályokat, követendő normákat, vagy pedig általános jelleggel határozzák meg ezeket. Az európai polgári eljárásjog jelenleg is inkoherens. Ennek egyik oka álláspontja szerint, hogy a tagállamok álláspontja ebben a kérdés-körben rendkívül hangsúlyos, mivel nem szeretnék lemondani a szuverenitásukról. Problémát jelent tovább, hogy az európai uniós jogalkotó sem kellőképpen motivált, mert nincsen egy egységesen meghatározott ütemezett, fejlesztési irányzat.

Gyimesi Tamás Ferenc (doktorandusz, PPKÉ JÁK) „*A jogerő sajátosságai a csoport tekintetében*” kérdéskör vonatkozásában ismertette jogpolitikai kérdéseit, gondolatait. Előadásában közérdekű igényérvényesítést valamint, a csoportos perlés egyes modelljeit kívánta bemutatni, amelyek segítségével a jogerő vonatkozásában olyan jogpolitikai célokra, kérdésekre mutatott rá, amelyek vizsgálat tárgyát képezhetik akár a jelenleg is folyó polgári perrendtartás kodifikációja során. A csoportperrek és a jogerő vonatkozásában a jogpolitikai kérdések, megoldások száma végtelen, hiszen a csoportperrek esetében a jogerő személyi, tárgyi hatálya és maga *res iudicata* mint egész szinte tetszőlegesen vándorolhat, alakulhat. A közérdekű igényérvényesítés belföldi szabályozásában elszórtan találhatunk olyan jellegű szabályokat, amelyek a jogerő szempontjából is relevánsak lehetnek. Milyen esetkörökről beszélhetünk a közérdekű per modellel kapcsolatosan? A jelenlegi hazai szabályozásban elsődlegesen a közérdekű igényérvényesítés lehetőségeinek megteremtésével ad teret a jogalkotó a csoportos igényérvényesítés számára. Előadásában kitért többek között arra is, hogy a csoportperrek egyes modelljei esetében miként alakulhat az anyagi jogerő fogalmi elmeinek helyzete. Összességében arra a megállapításra jutott, hogy az egyes modellek tekintetében számos variáció és megoldási javaslat születet a jövőben.

Székely János (doktorandusz, DE ÁJK) „*A határon átnyúló jogviták esetén alkalmazandó költségmentességi szabályok magyarországi érvényesülése a Tanács 2003/8/EK irányelve és az Európai Bíróság gyakorlata tükrében*” címmel ismertette referátumát. Álláspontja szerint a Bizottságnak az irányelv megalkotásával közös minimum standardot sokkal egyszerűbb volt előírnia, mint legalább egy egységes nevezőt találni, valamint volt egyfajta remény, miszerint lehetséges, hogy az irányelv rendelkezései – mint ahogyan ez meg is történt – túlszordulnak a nemzeti jogrendszerekbe és így hatékonyabb rendszerek megalkotását eredményezik nemzeti szinten, anélkül hogy az irányelv belső jogviszonyokban bármilyen előírást is tartalmazna. Tulajdonképpen követendő mintát „kreálnak” a jogi segítségnyújtás területén. Az irányelv egyfajta katalógust próbált megfogalmazni, amely arra volt hivatott, hogy orientálja a tagállamokat azokra a „minimumszolgáltatásokra”, melyeket a jogi segítségnyújtás tartalmi követelményein belül biztosítaniuk kell. Székely szerint e téren a legfontosabb a per határon átnyúló jellegéből fakadó költségek enyhítése.

Lugosi József (doktorandusz, ELTE ÁJK) „*Perelőfeltételek rendszere a hatályos német, osztrák és svájci polgári eljárási jogban*” címmel tartotta meg előadását. Előadásában vázaltszerűen mutatta be az e téren eddig végzett kutatásait. Történelmi visszatekintéssel indította gondolatait. Részletesen beszélt a perbeli jogképesség és cselekvőképesség szabályairól. Felhívta továbbá a figyelmet a magyar jogtól eltérő

jogintézményekre is. A perelőfeltételek között első pontként a kereset megengedhetőségét határozta meg, amely leginkább a jogorvoslati eljárásban érvényesül a német jogban. Kiemelte, hogy az anyagi jogerőnek a német jogban is két típusa ismert: formális és materiális értelemben. Előadásában kitért arra is, hogy az osztrák végrehajtási eljárásnak része a csőd és felszámolási eljárás is.

Görög Dóra (doktoranda, PPKE JÁK) „*A magyar, mint kisebbségi nyelv használatának joga Szlovénia polgári eljárásjogában*” címmel tartotta meg a szekció utolsó előadását. Bevezető gondolatként megfogalmazta, hogy a kisebbségi jogok minden jogterülettel összefüggnek. Bemutatta, hogy Szlovéniában az eljárásjogra vonatkozó tézisek a szlovén alkotmányban foglalnak helyet. A szlovén alkotmányban a szlovén mellett a magyar és az olasz nyelv is hivatalos nyelv. Az alkotmányban biztosított eljárásjogi szabályok ismertetését követően Görög Dóra egy a munkája során felmerült jogesettel színesítette előadását. Az ügy immáron hét éve húzódik. A jogeset középpontjában egy magyar nemzetiségű szlovén állampolgár személy állt, akit a nyelvhasználat tekintetében ért jogsérelem. E magyar nemzetiségű személy hányattatott sorsán keresztül került bemutatásra az, hogy a kisebbségi nyelv használatának joga miként sérül az egyes bírósági eljárásokban. Az ügy még jelenleg is folyamatban van a szlovén alkotmánybíróság előtt. Nagy valószínűsége van ugyanakkor annak is, hogy az ügy végül a strasbourgi Emberi Jogok Bizottság elé fog kerülni. Mivel az Előadó az ügygel kapcsolatos saját, személyes tapasztalatait is megosztotta a hallgatósággal, így az rendkívül jól szemléltette a kisebbségi nyelvek használatának az eljárásjogban is felmerülő anomáliáit.

GYIMESI Tamás Ferenc
doktorandusz (PPKE JÁK)

Polgári Eljárásjogi Szekció II.

A második számú Polgári Eljárásjogi Szekció résztvevői a Miskolci Egyetem docens asszonya, *Dr. Nagy Adrienn* vezetésével kezdhették meg tudományos eredményeik prezentálását.

Első előadóként *Suri Noémi* (doktoranda, PPKE JÁK) „*Öröklési eljárás Hollandiában*” című referátumával szólalt fel. Hollandia öröklési jogát összehasonlító kontextusban vette górcső alá, az öröklés intézményét elsősorban eljárásjogi és nemzetközi magánjogi szempontból közelítette meg, de szükségszerűen felmerülő anyagi jogi rendelkezések legfontosabb sajátosságainak bemutatását is feladatoként tűzte. Az öröklési eljárás intézményét az eljárásban közreműködő szervek, az öröklési bizonyítvány, az örökösödési vita, a hagyatéki terhek kielégítésének szabályai, valamint a holland kollíziós (nemzetközi) öröklési jog rendezőelveinek vizsgálatával tárta a hallgatóság elé.

Dávid Ágnes (doktoranda, Andrassy Egyetem) „*Online alternatív vitarendezés a hatályos német és magyar szabályozás tükrében*” című előadásában arra a kérdésre kereste a választ, hogy mennyiben folytatható le az online vitarendezés jogirodalmi fogalmára tekintettel az online mediáció a hatályos közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény keretei között, valamint a német szabályozás mennyiben enged

teret a videokonferencia alkalmazhatóságának. A referátum az infokommunikációs eszközök igénybevétele, az eljárás során feleket terhelő megjelenési kötelezettség és az írásbeliség követelménye között meglévő disszonancia feloldására tett javaslatokat.

Harmadikként *Balog Balázs* (doktorandusz, SZTE ÁJTK) „*Az önálló kereskedelmi ügynöki szerződés megújuló szabályai – a közvetítői szerződés az új Polgári Törvénykönyvben*” című előadásával folytatta a szekció ülését. Az előadó elismerően szólt a szerződéstípus Polgári Törvénykönyvbe emelése, valamint az eseti és tartós közvetítői szerződés gyakorlatnak és a nyugat-európai mintáknak megfelelő differenciálását illetően. Helyesnek vélte a szerződéstípus kódexbeli elhelyezését, megbízási szerződéshez kötését, ugyanakkor aggályait fejezte ki a bizományosi jellegű közvetítői szerződés kódex szabályai közé illesztésének elmaradása tekintetében.

A kávészünetet követően *Virág Csaba* (doktorandusz, SZE ÁJK) „*A szektorális titok védelme és megismerhetősége az új polgári eljárásjog bizonyítási rendszerében figyelemmel az uniós adatvédelmi jogforrásokra*” címmel hangzott el. Részletesen kitért a szektorális titok védelmének fogalmára, polgári eljárásjogban betöltött rendeltetésére, csakúgy, mint a bizonyításra vonatkozó uniós jogforrások ismertetésére.

Polgár Miklós (doktorandusz, PTE ÁJK) az új Ptk. objektív kárfelelősségének elvét a személyes adatok védelméhez való jog megsértésének relációjában vette górcső alá. Az előadás középpontjába helyezett sérelemdíj jogszabályi háttere mellett, az intézmény bírói joggyakorlatra várható hatását igyekezett szemléltetni. A 2014. március 15-én hatályba lépő új szabályozás értelmében nem szükséges, hogy a személyiségi jogsérelem kárt okozzon, önmagában a jogsérelem kár, mely kártérítési kötelezettséget von maga után.

Az új Polgári Törvénykönyv polgári eljárásjogi alapelvekre gyakorolt hatásait bemutató referátumok sorát *Szigeti Krisztina* (doktoranda, PPKÉ JÁK) „*A tisztességes eljáráshoz való jog az új Ptk. tükrében*” című felszólalásával folytatta. A jogalkotás jelenlegi fázisában nem tekinti személyiségi jognak a tisztességes eljáráshoz való jogot. Ugyanakkor lényeges előrelépésként értékelendő, hogy a sérelemdíj bevezetésével a tisztességes eljárás joga olyan magánjogi jogvédelmet kapott, mely nem tekinthető kártérítésnek, de az immateriális sérelmet változatlanul pénzrel orvoslja, jellegét tekintve képes magánjogi büntetésként hatni, és alkalmas kompenzációra.

Hetedik előadóként *Muzsalyi Róbert* (doktorandusz, PPKÉ JÁK) az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésének tapasztalatait a magyar bíróságok gyakorlatában vizsgálta. Ismertette és értékelte a Kúria joggyakorlat-elemző csoportja által készített Összefoglaló véleményt aktualizálva az elmúlt két év adataival. Észrevételeivel elsősorban arra mutatott rá, hogy a vélemény végkövetkeztetései mennyire voltak megalapozottak, de részletesen kitért arra is, hogy az előzetes döntéshozatali eljárással kapcsolatosan a jövőben még milyen további kérdéseket lenne célszerű vizsgálni.

Az ebédszünetet követően *Miczán Péter* (doktorandusz, ELTE ÁJK) „*A polgári eljárásjogi képviselő érdekszolgálati kötelezettségéről*” című referátumát tárta a délutáni szekción résztvevő hallgatóság elé. Meglátása szerint a magyar polgári perjog modern történetében a képviselő bizalmi kötelezettségeinek teljesítése nem került kifejezetten a jogalkotó érdeklődésének középpontjába. Az érdeklemélet ugyan érezte-ti hatását a perjogi képviselőre vonatkozó szabályok között, azonban a helyettesítési elmélet nyilvánvalóan uralja e szabályokat. Álláspontja szerint elképzelhető a perjo-

gi képviselet olyan szabályozási megoldása, amely során a Pp. minden képviselőre vonatkozóan mondaná ki azok egyes, perjog szempontjából releváns bizalmi részkötelezettségeit, és azok teljesítését a sajátos perjogi jogkövetkezményekkel garantálná.

Rétfalvi Kornél (doktorandusz, ME ÁJK) előadásának fókuszában a számvitelre vonatkozó legújabb EU irányelv* ismertetése állt. Bemutatásra került a mikró- és kisvállalkozások könyvvizetésére, közzétételre és könyvvizsgálattal kapcsolatos adminisztratív terhek csökkentésére irányuló jogi szabályozás. Az érdeklődő hallgatóság arra a kérdésre is választ kaphatott, hogy az új Polgári Törvénykönyv rendelkezései összhangban vannak-e az irányelv által támasztott azon követelménnyel, amely szerint a vállalkozás ügyviteli, ügyvezető és felügyelő testületének tagjainak a felelőssége minimumkövetelményként együttes a vállalkozás felé az éves pénzügyi kimutatások és a vezetés beszámolójának összeállításáért és közzétételéért.

Tizedikként *Szécsi Tibor László* (doktorandusz, PTE ÁJK) „*A GPS navigációs rendszerek használata kapcsán bekövetkezett balesetek*” címmel tartotta meg referátumát. Gyakorlati szempontból megvilágítva szemléltette a közúti közlekedési balesetek során bekövetkező igények főbb típusait. Részletesen foglalkozott a GPS navigációs rendszerek használata kapcsán bekövetkezett balesetek felelősségi kérdéseivel, valamint ismertette a kártérítési igények részletszabályait.

A szekcióülés *Juhász Krisztina* (doktoranda, PPKE JÁK) a tisztességtelen szerződési feltételek hivatalbóli vizsgálata kapcsán felmerülő magyar és uniós kérdések ismertetésével zárult. Jelenleg nincs megfelelő ellenőrzése a tisztességtelen szerződési kikötéseknek, az eddigi szabályozás hiányosságait pedig számos, már társadalmi szinten is jelentkező probléma, így pl. a devizahitelek ügye is jól példázza. A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény 33. §-a egyértelműen megjelöli, hogy az ezen törvény hatálya alá tartozó feladatok a Gazdasági Versenyhivatal hatáskörébe tartoznak. Az azonban, hogy a tisztességtelen szerződési feltételek észlelése, és annak jogkövetkezményei mellőzése miként valósul meg maradéktalanul, továbbra is nyitott kérdés maradt.

A résztvevő előadók magas száma, a hallgatóság soraiban helyet foglaló érdeklődők folyamatos gyarapodása jól példázza a rendezvény eredményességét és sikerét. Úgy vélem, az előző évekhez hasonlóan a 2014-es év doktorandusz konferenciája is megvalósította rendeltetését, ismételten lehetőséget teremtett a jogtudomány legfiatalabb művelői számára tudományos eredményeik prezentálására, magas szintű elméleti és gyakorlati problémákra orientáló viták kibontakoztatására.

SURI NOÉMI
doktoranda (PPKE JÁK)

* Az Európai Parlament és Tanács 2013/34/EU irányelve (2013. június 26.) a meghatározott típusú vállalkozások éves pénzügyi kimutatásairól, összevont (konszolidált) éves pénzügyi kimutatásairól és a kapcsolódó beszámolókról, a 2006/43/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 78/660/EGK és a 83/349/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről.

